

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

OBOR: *DĚJINY VÝTVARNÝCH UMĚNÍ*

Valentin Držkovic
(1888 – 1969)
a české sociální malířství

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Lenka Tomečková

Vedoucí diplomové práce Doc. PaedDr. Alena Kavčáková, Dr.

Olomouc 2010

Čestně prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně jen s použitím uvedené literatury a pramenů.

Ve Staré Vsi nad Ondřejnicí dne 10. června 2010

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí své bakalářské práce Doc. PaedDr. Aleně Kavčákové, Dr. za odborné vedení, cenné rady a připomínky. Za laskavou pomoc při výzkumu děkuji starostce obce Velká Polom Ing. Ludmile Bubeníkové, Mgr. Petru Beránkovi z Galerie výtvarných umění v Ostravě a vedoucí uměleckohistorického oddělení Slezského zemského muzea v Opavě Mgr. Markétě Jarošové. Dále bych také chtěla poděkovat svému bratrově Martinu Tomečkovi za pomoc s překlady z německého jazyka a Veronice Talpové za pomoc se sháněním materiálů a jazykovou korekturu této práce.

OBSAH :

1	ÚVOD	5
2	ZHODNOCENÍ LITERATURY VYDANÉ O VALENTINU DRŽKOVICOVI.....	7
3	ŽIVOT VALENTINA DRŽKOVICE.....	15
4	ČESKÉ SOCIÁLNÍ UMĚNÍ.....	22
4.1	ČESKÁ SOCIÁLNÍ GRAFIKA.....	27
5	ÚVOD DO PROBLEMATIKY VÝTVARNÉHO UMĚNÍ V OSTRAVSKÉM REGIONU V PRVNÍ POLOVINĚ 20. STOLETÍ.....	29
6	SOCIÁLNÍ UMĚNÍ NA OSTRAVSKU V PRVNÍ POLOVINĚ 20. STOLETÍ.....	33
7	VALENTIN DRŽKOVIC A ČESKÉ SOCIÁLNÍ MALÍŘSTVÍ	37
8	ZÁVĚR.....	45
	PRAMENY	46
	SEZNAM LITERATURY	47
	SUMMARY	55
	SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH.....	56
	OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	64

1 Úvod

Tato bakalářská práce pojednává o sociální tematice v malířské tvorbě slezského malíře a grafika Valentina Držkovice, který patří mezi nejvýznamnější osobnosti výtvarného umění na Ostravsku v první polovině 20. století a je také považován za jednoho ze zakladatelů sociální malby v tomto regionu. Tvorba tohoto umělce je velice rozsáhlá a svým významem přesahuje rámec kraje. Nalezneme v ní malby s náboženskou tematikou, monumentální portréty, figurální kompozice, výjevy ze slezské krajiny i studie zvířat. Držkovic se věnoval také malbě nástěnné. Zvláště rozsáhlý je jeho soubor kreseb a grafik, který dosahuje vynikající úrovně a bezesporu by si zasloužil samostatné zpracování.

Autorka se v této práci věnuje pouze Držkovicově malbě sociální, která byla kladně ohodnocena i v zahraničí, avšak nebyla doposud samostatně zpracována, ostatně jako žádná část jeho tvorby.

Práce je strukturována celkem do šesti kapitol. První z nich se věnuje kritice veškeré literatury, která byla o Valentinu Držkovicovi vydána. Poté následuje kapitola popisující životní běh tohoto umělce. Cílem této kapitoly je uvést stručný přehled nejdůležitějších událostí, které nejvíc poznamenaly jeho život a tvorbu. Autorka čerpá ze studia veškeré doposud vydané literatury a především z umělcovy pozůstalosti, ve které zůstaly zachovány jeho deníky, osobní poznámky, novinové články, přijatá korespondence, pozvánky, katalogy výstav, skicáře a také fotografie a osobní doklady. Nepopisuje zde ovšem detailně úplně všechny podrobnosti, neboť to není cílem této práce a také už to před ní udělali jiní Držkovicovi biografové.

Třetí kapitola je pak věnována problematice českého umění dvacátých let, kdy byla sociální tendence jedna z nejdominantnějších. Do této doby spadají také nejvýznamnější

práce ze štětce Valentina Držkovice. Jsou zde představeny nejdůležitější osobnosti sociálního umění té doby v čele s členy skupiny Ho-Ho-Ko-Ko. Čtvrtá kapitola je věnována historii rozvoje výtvarného umění na Ostravsku se zaměřením na aktuální události z doby Držkovicova výtvarného působení. Následující kapitola je pak blížeji zaměřena na sociální umění v ostravském regionu a seznamuje s jeho nejvýznamnějšími představiteli, Držkovicovými současníky, a jejich tvorbu. Poslední - šestá kapitola je završením této práce. Je zde popsána Držkovicova sociální malba a na konkrétních příkladech je popsán její vývoj - změny výrazových prostředků a jeho možné inspirace. Cílem je představení specifik Držkovicovy tvorby a dále pak její porovnání s tvorbou jiných tvůrců sociální malby v jeho době.

2 Zhodnocení literatury vydané o Valentinu Držkovici

První publikace, věnující se dílu Valentina Držkovice, vyšla nákladem Matice Opavské v roce 1928.¹ Jedná se o sborník pěti příspěvků, které shrnují Držkovicevy dosavadní osudy a tvorbu. Autoři příspěvků, kteří jsou z řad významných osobností severní Moravy a Slezska, oslavují umělcův talent a vzdávají hold jeho ryzímu slezanství. Tento sborník je přínosem, co se týká biografických údajů z umělceho života, které nebyly do té doby publikovány, ovšem v žádném z příspěvků neobjevíme skutečně kritické zhodnocení jeho tvorby.

Dílo Valentina Držkovice bylo o něco později kladně ohodnoceno také v Paříži, kde si ho všiml kritik pařížského týdeníku *Comoedia*, André Warnod,² který o něm publikoval studii, ve které ocenil jeho „prudký, originální, bouřlivý i jadrný temperament“³. Nebyl ovšem sám – umělceho talentu si povšiml například také kritik René Chovance píšící pro list *La Liberté*.⁴

Opravdu kritický přístup k jeho tvorbě zaujal Miroslav Čech, který o něm v roce 1938 vydal brožuru.⁵ Jedná se sice o velmi stručný text, ovšem, co se týká bádání, velmi přínosný. Čech postupně a velmi kriticky rozebírá a hodnotí veškeré vlivy, které působily na jeho tvorbu. Velmi negativně se

¹ Emil Pacovský – Gustav Kořený – Edmund Wilhelm Braun et al., *Malíř Valentin Držkovic*, Opava 1928.

² André Warnod, Un peintre tschécoslovaque Valentin Drzkovic. *Comoedia* 28. 2. 1931 – nečetla.

³ Uvádí Constant Hubert, *Výstava podobizen ak. malíře Valentina Držkovice* (kat. výst.), Dům umění Moravská Ostrava 1935. – Constant Hubert, *Valentin Držkovic* (kat. výst.), Slezské museum v Opavě 1936. – Constant Hubert, *Valentin Držkovic* (kat. výst.), Clam-Gallasův palác v Praze 1937. Ve všech třech případech se jedná o tentýž text. V katalogu z roku 1936 byl publikován v originále francouzsky.

⁴ Text René Chovance pro *La Liberté* z 21. dubna 1932 byl publikován na zadní straně katalogu k *Výstavě podobizen ak. malíře Valentina Držkovice*, která proběhla v Domě umění v Moravské Ostravě roku 1935.

⁵ Miroslav Čech, *Valentin Držkovic*, Opava 1938.

například vyjadřuje o Držkovicově prvním učiteli na vídeňské Akademii – profesoru Rudolfovi Jettmarovi⁶.

Umělcův velmi stručný medailon nalezneme dále v publikaci Vladimíra Hýla z roku 1941,⁷ která pojednává o historii výtvarného umění na Ostravsku. Z hlediska úvodu do problematiky umění Ostravského regionu se jedná o publikaci velmi přínosnou.

V roce 1948 vyšla o Držkovicovi kniha s názvem *Slezský malíř*.⁸ Tato publikace je rozdělena na pět kapitol – pět rozprav, které spolu vedli Valentin Držkovic a její autor, ostravský spisovatel Jan Rohel, za II. světové války. Během těchto rozprav Držkovic sám vypráví podrobně o svých životních osudech od útlého dětství až po tehdejší současnost. Součástí publikace jsou rovněž vybrané úryvky z umělcova deníku (od roku 1908 až po rok 1932), někdy také doplněné o zápisky jeho ženy. Autor Jan Rohel zde Držkovicovo dílo nehodnotí, jen tlumočí jeho vyprávění.

Téhož roku oslavil Valentin Držkovic šedesát let a u příležitosti jeho jubilea byl vydán sborník.⁹ Úvodní kritický článek z pera Jaroslava Svobody¹⁰ je jakýmsi nárysem umělcova života a díla. Svoboda zde velmi pečlivě hodnotí jednotlivé vlivy, které v průběhu let působily na utváření jeho uměleckého projevu, a to už od studia na gymnáziu. Další vzpomínkové příspěvky napsali umělcovi přátelé spisovatel Fran Směja, básník Constant Hubert,¹¹ Rudolf Novák a další. Oslavnými básněmi na jeho adresu doplnili sborník například Petr Bezruč a Vojtěch Martínek.

V roce 1955 u příležitosti padesátých narozenin Bohumila Sobotíka vyšel sborník, do kterého přispěl Jaroslav Svoboda

⁶ Ibidem, nestránkováno.

⁷ Vladimír Hýl, *Výtvarné umění ostravského kraje*. Ostrava 1941, s. 39.

⁸ Jan Rohel, *Slezský malíř*, Opava 1948.

⁹ Jaroslav Svoboda – Constant Hubert – Jan Rohel et al., *Valentin Držkovic (1888–1948)*, Opava 1948.

¹⁰ Svoboda, Valentin Držkovic, in: *ibidem*, s. 9–27.

¹¹ Jedná se o tentýž text. Viz Hubert (pozn. 3).

článkem o opavských začátcích Valentina Držkovice.¹² Svobodův příspěvek pojednává o Držkovicových studentských letech na opavském Matičním gymnáziu, o tamějším způsobu výuky kreslení a také o kursech kreslení, vedených opavským malířem Adolfem Zdražilou, na které Držkovic během svých gymnaziálních studií docházel.¹³

V roce 1959 vyšel ve *Slezském sborníku* článek Jaroslava Svobody,¹⁴ který připomíná životní jubilea Valentina Držkovice a jeho krajana – malíře Oldřicha Lasáka z předchozího roku. U této příležitosti Svoboda připomíná díla obou umělců. Stručně shrnuje jejich dosavadní životní osudy, nastiňuje stylové proměny jejich tvorby v čase a letmo zmiňuje také jejich tvorbu současnou. V případě Valentina Držkovice jen rekapituluje to, co už bylo různými autory napsáno dříve.

Velmi stručné informace o Držkovicovi a jeho tvorbě nalezneme dále v *Kulturním místopisu Novojičína* od Miloslava Baláše, který vyšel v roce 1967.¹⁵

U příležitosti Držkovicových osmdesátých narozenin vydala jeho rodná obec Velká Polom umělci věnovanou brožuru.¹⁶ Autorem oslavného textu velebícího všechny oblasti jeho tvorby je spisovatel Jan Rohel.

Valentinu Držkovicovi věnoval také pozornost publicista Alfréd Lubojacký ve své knize *Jak jsem to viděl: Vzpomínky a úvahy o směrech a cílech bojů na ostravské levé frontě*.¹⁷

V roce 1979 vydala monografii o Valentinu Držkovicovi Marie Schenková.¹⁸ Její text shrnuje veškeré předchozí bádání a

¹² Jaroslav Svoboda, Opavské počátky malíře Valentina Držkovice, in: Drahomír Šajtar – Stanislav Králík – Jaroslav Svoboda et al., *Bohumilu Sobotíkovi k padesátinám*, Opava 1955, s. 42-45.

¹³ Ibidem, s. 44.

¹⁴ Jaroslav Svoboda, Dvě výtvarnická jubilea, *Slezský sborník*, roč. 57, č. 1, 1959, s. 513-517.

¹⁵ Miloslav Baláš, *Kulturní místopis Novojičína*, Nový Jičín, 1967, s. 20, 91, 260.

¹⁶ Jan Rohel, *Valentin Držkovic osmdesátiletý*, Velká Polom 1968.

¹⁷ Alfréd Lubojacký, *Jak jsem to viděl: Vzpomínky a úvahy o směrech a cílech bojů na ostravské levé frontě*, Ostrava 1976, s. 59.

¹⁸ Marie Schenková, *Valentin Držkovic, Josef Šrámek*, Ostrava 1979.

na rozdíl od spíše přátelského vypravování Jana Rohela¹⁹ nevěnuje pozornost jen životnímu běhu umělce, ale i popisu a vlastnímu kritickému zhodnocení jeho tvorby, i když dosti stručnému. Co se týká životních osudů umělce, přebírá nejednu informaci, která již byla publikována, ale jejich soubor také obohacuje o další pocházející ze studia jeho pozůstalosti uložené ve Slezském zemském muzeu v Opavě.

Valentina Držkovice neopomněl ani Fedor Soldan v rámci své knihy o sociálním umění, která vyšla v roce 1980.²⁰ Jedná se o silně ideologicky zabarvenou publikaci, ve které autor zcela ztrácí jakékoliv jiné než realistické - figurální umění. Držkovice hodnotí jako temperamentního umělce, který se pokoušel o zdolání sociálního tématu, ale nepříliš úspěšně.²¹

O pět let později vyšel v rámci *Uměleckohistorického sborníku* článek Jaroslava Sedláře,²² pojednávající o meziválečném umění na Moravě, kde autor nemohl opomenout ani Valentina Držkovice.²³ Jeho úvodní slova se jeví jako téměř zcela převzata z úvodní kapitoly knihy Fedora Soldana. Naštěstí se Soldanova poplatnost dobovým klišé socialistického realismu týká jen prvních tří stran Sedlářova textu. Autor článku zde zmiňuje Držkovice jako malíře, který měl díky svému školení blízko k symbolismu (Vídeň) a naturalismu (Karlsruhe). Oceňuje jeho cit pro psychologické „vyjádření osobního soucítění s bezútěšným životem hornické periferie“.²⁴

Z hlediska přínosu k bádání o Držkovicově díle je třeba nejvýše hodnotit článek ostravského historika umění Petra Holého, který vyšel ve sborníku *Ostrava* roku 1997.²⁵ Holý se zde snaží kriticky zamyslet nad tvorbou Valentina Držkovice.

¹⁹ Rohel (pozn. 8).

²⁰ Fedor Soldan, *Sociální umění*, Praha 1980, s. 99.

²¹ Ibidem.

²² Jaroslav Sedlář, *Sociální umění mezi dvěma světovými válkami na Moravě*, in: *Uměleckohistorický sborník*, Brno 1985, s. 99-124.

²³ Ibidem, s. 112-113.

²⁴ Ibidem, s. 113.

²⁵ Petr Holý, *Malíř Valentin Držkovic, jeho místo v českém umění 20. století a tzv. Slezský fenomén*, *Ostrava*, č. 18, 1997, s. 125-160.

Důkladně se věnuje stylové analýze hlavně těch jejích fází, které považuje z hlediska českého umění první poloviny 20. století za nejvýznamnější a nejvíc obohacující. Za takovou považuje umělcovu tvorbu druhé poloviny dvacátých let 20. století,²⁶ kdy vznikl jeho nejslavnější cyklus *Haldy*, který byl kritikou příznivě přijat i v zahraničí.²⁷ Holý upozorňuje na určitou stagnaci jeho díla v dalších letech - „směřování k jistotám“.²⁸ Snaží se proniknout do umělcova nitra a pokouší se také zhodnotit podíl vlivu Držkovicova okolí na jeho tvorbu. Holý odsuzuje ono vzdávání holdu velkému slezskému malíři a domnívá se, že právě tato až patetická oslava bránila Držkovicově tvorbě v jejím dalším vývoji.²⁹

Krátký Držkovicův medailon vyšel později v rámci brožury o nejvýznamnějších osobnostech Moravskoslezského kraje v roce 2006³⁰ a ve stejném roce i v rámci publikace *Výtvarní umělci severní Moravy a Slezska ve sbírkách Galerie výtvarného umění v Ostravě 1900-1950*,³¹ která vyšla u příležitosti osmdesátého výročí otevření Domu umění v Ostravě. Tato velmi kvalitně zpracovaná publikace zahrnuje nejen medailony všech významných ostravských umělců té doby, ale nabízí také vhled do historie Ostravy a problematiky umění v tomto regionu.

U příležitosti stodvacátého výročí Držkovicova narození a zároveň šestistého výročí založení obce vydala Velká Polom knihu,³² která líčí historii Velké Polomi od dob jejího založení až po současnost. Kapitoly z historie obce střídají kapitoly líčící životní osudy místního rodáka Držkovice. Autor knihy, ostravský spisovatel Bohuslav Žárský se ve svém textu příliš nevěnuje popisu Držkovicovy umělecké tvorby a už vůbec

²⁶ Ibidem, s. 142.

²⁷ Například Viz Warnod (pozn. 2).

²⁸ Holý (pozn. 25), s. 151.

²⁹ Ibidem, s. 125.

³⁰ Moravskoslezský kraj, *Rodáci a významné Osobosti Moravskoslezského kraje*, Ostrava 2006, s. 10.

³¹ Karel Jiřík - Petr Beránek - Petr Holý et al., *Výtvarní umělci severní Moravy a Slezska ve sbírkách Galerie výtvarného umění v Ostravě 1900-1950*, Ostrava 2006, s. 24-25.

³² Bohuslav Žárský, *Malíř slezské dědiny*, Ostrava 2007.

ne jejím stylovým proměnám v čase. Její čtenář musí brát v úvahu, že tato kniha není dílem historika umění, ale spisovatele, kterému jde hlavně o připomenutí umělcovy osobnosti, a to čtivou beletristickou formou. Pokud jde o bádání o Držkovicovi, není tato publikace žádným přínosem, ovšem musíme ocenit její bohatou obrazovou výbavu, obsahující kvalitní barevné fotografie umělcových děl a také dokumentů z jeho pozůstalosti.

V roce 2009 vyšla tematicky-obrazová publikace *Barva uhlí*,³³ kde jsou vedle sebe soustředěni umělci věnující svou pozornost hornictví v první polovině 20. století. Reprodukce jejich děl jsou vždy doprovázeny stručnými tematickými texty, z nichž poslední je věnován Valentinu Držkovicovi.³⁴

Upříležitosti výstav Valentina Držkovice vyšla samozřejmě řada katalogů. Ovšem jen málokteré z nich obsahují text, který by byl přínosný pro bádání o tomto umělci. Autoři stručných katalogových textů většinou s většími či menšími obměnami stále opakují tatáž fakta, známá již z monografické literatury, která o tomto umělci vyšla.³⁵ Ovšem i mezi katalogovými texty se setkáme s výjimkami, kde autoři textů

³³ *Barva uhlí. Hornictví ve výtvarném umění 1. poloviny 20. století*, Ostrava 2009.

³⁴ *Ibidem*, s. 73.

³⁵ Edmund Wilhelm Braun, *Katalog výstavy malíře Valentina Držkovice* (kat. výst.), Zemské museum v Opavě 1933. - Jaroslav Směja-Lončar, *Jubilejní výstava Valentina Držkovice* (kat. výst.), Opava 1948. - Drahomír Šajtar, *Kresby Valentina Držkovice* (kat. výst.), Slezský studijní ústav a slezská studijní knihovna v Opavě 1949. - Jan Rohel, *Katalog výstavy obrazů Valentina Držkovice* (kat. výst.), Národní škola v Pustkovci 1949-1950. - Jaroslav Svoboda, *Ostravský kraj a lid v díle Valentina Držkovice* (kat. výst.), Zámek Hradec 1951. - Jaroslav Svoboda, *Výstava kreseb a obrazů Valentina Držkovice* (kat. výst.), Slezské museum v Opavě 1955. - Jan Rohel, *Portrétní umění Valentina Držkovice* (kat. výst.), Hradec u Opavy 1955. - Jaroslav Svoboda, *Zvířata v malbě a kresbách Valentina Držkovice* (kat. výst.), Zámek Hradec 1957. - *Výstava kreseb a grafiky Valentina Držkovice* (kat. výst.), Slezské museum v Opavě 1957-1958. - Jaroslav Svoboda, *Valentin Držkovic. Jubilejní výstava k 70. narozeninám* (kat. výst.), Ostrava 1958. - Eliška Davidová, *Bílovicko v díle Valentina Držkovice* (kat. výst.), Okresní vlastivědné museum v Bílovci 1959. - Eva Klimešová, *Valentin Držkovic. Výstava k 75. narozeninám* (kat. výst.), Slezské museum v Opavě 1963. - Jaroslav Svoboda, *Kresby Valentina Držkovice* (kat. výst.), Hradec u Opavy 1964. - Marie Schenková, *Valentin Držkovic ke 100. výročí narození* (kat. výst.), Slezské muzeum v Opavě 1988.

nesahají znovu k pouhému opakování životopisných dat, ale sami se snaží zamyslet nad tvorbou Valentina Držkovice.³⁶

Heslo „Valentin Držkovic“ najdeme v *Novém slovníku československých výtvarných umělců*,³⁷ *Nové encyklopedii českého výtvarného umění*,³⁸ *Bibliografickém slovníku Slezska a severní Moravy*,³⁹ *Slovníku českých a slovenských výtvarných umělců 1950–1998 II.*⁴⁰ a také *Kulturněhistorické encyklopedii Slezska a severovýchodní Moravy*.⁴¹

Držkovicovo jméno zmiňuje v souvislosti s uměním regionu severní Moravy a Slezska také Vojtěch Lahoda ve stati nazvané „Civilismus, primitivismus a sociální tendence v malířství dvacátých a třicátých let,“ která byla publikována v rámci knihy *Dějiny českého výtvarného umění 1890/1938 (IV/2)*.⁴² Lahoda se o Valentinu Držkovicovi zmiňuje jen jako o umělci lokálním a nepřiliš významném.

Nejnovější text pojednávající o Valentinu Držkovicovi pochází z pera Pavla Šopáka.⁴³ Jedná se o katalog hromadné výstavy tvorby severomoravských a slezských umělců z třicátých a čtyřicátých let 20. století. Každému umělci je zde věnována

³⁶ Petr Holý, *Portrétní umění Valentina Držkovice* (kat. výst.), Krajská galerie Ostrava 1956. – Eva Klimešová, *Valentin Držkovic* (kat. výst.), Galerie zámek Hradec 1968. – Marie Schenková, *Valentin Držkovic. Obrazy, kresby 1925–1932* (kat. výst.), Slezské muzeum v Opavě 1978. – Ludmila Jůzová, *Valentin Držkovic – grafické dílo* (kat. výst.), Galerie výtvarných umění v Ostravě 1991. – David Majer, *Jařmo ideálu. Akt v díle Valentina Držkovice, Obrazy a kresby ze soukromých sbírek*, Muzeum Novojičínka 2005.

³⁷ Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, díl I., Praha 1947, s. 177.

³⁸ MSch [Marie Schenková], heslo Držkovic, Valentin, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, Praha 1995, s. 149.

³⁹ MSch [Marie Schenková], heslo Držkovic, Valentin, in: *Bibliografický slovník Slezska a severní Moravy*, sešit 4, Opava-Ostrava 1995, s. 32–33.

⁴⁰ Výtvarné centrum Chagall, *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–1998 II.* Ostrava 1998, s. 112–113.

⁴¹ PH [Petr Holý], heslo Držkovic, Valentin, in: Jiří Svoboda – Petr Holý et al., *Kulturněhistorická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy*, Ostrava 2005, s. 213–214.

⁴² Vojtěch Lahoda, Civilismus, primitivismus a sociální tendence v malířství dvacátých a třicátých let, in: Vojtěch Lahoda – Mahulena Nešlehová – Marie Platovská et al., *Dějiny českého výtvarného umění 1890/1938 (IV/2)*, Praha 1998, s. 72.

⁴³ Pavel Šopák, *Zmučená země: malířství ve Slezsku a na Ostravsku ve 30. a 40. letech 20. století* (kat. výst.), Slezské zemské muzeum – Památník II. světové války v Hrabyni 2009.

jen stručná několikařádková informace. O Valentinu Držkovicovi zde není uvedeno nic nového.

Z hlediska dnešního bádání považuje autorka této práce za výchozí literaturu monografického charakteru a důkladné studium Držkovicovy pozůstalosti - zejména jeho osobních poznámek a deníkových záznamů.⁴⁴

⁴⁴ Části Držkovicovy pozůstalosti se nachází v majetku Slezského zemského muzea v Opavě, Ostravského muzea a obce Velká Polom.

3 Život Valentina Držkovice

Valentín Držkovic [1]⁴⁵ se narodil 10. února 1888 ve Velké Polomi, slezské vesnici ležící nedaleko od Ostravy, jako jedno z osmi dětí,⁴⁶ do rodiny ševce Josefa Držkovice a Karoliny, rozené Salgové.⁴⁷ Pocházel z rodiny ryze české. Jeho otec Josef byl vlastenec a uvědomělý občan, který zastával funkci předsedy místní školní rady a zasedal též v obecním výboře.⁴⁸

Výtvarný talent se u něj začal projevovat už v dětství, kdy nadšeně modeloval z chleba a včelího vosku figurky domácích zvířat nebo maloval „vodovými“ barvami.⁴⁹

Roku 1899 jej rodiče poslali studovat na české Matiční gymnázium do Opavy.⁵⁰ Během studia gymnázia docházel na kurzy kreslení, které pořádalo Slezské zemské muzeum. Tyto kurzy vedl opavský malíř Adolf Zdrázila, který rozpoznal jeho talent a věnoval mu proto zvýšenou pozornost - jako první jej zasvětil do technologie malby a grafiky.⁵¹ Radil mu, aby po ukončení gymnázia odešel studovat na Akademii výtvarných umění do Vídně a dále tak rozvíjel svůj talent.⁵² Tento záměr se ovšem setkal v Držkovicově rodině s nepochopením. Rodiče si přáli, aby se stal knězem. A tak se Valentin Držkovic po maturitě v roce 1907 neodebral na malířskou akademii, ale

⁴⁵ Valentin Držkovic, fotografie zachovaná v pozůstalosti obce Velká Polom.

⁴⁶ Dva Držkovicovi sourozenci zemřeli již v dětství. Dospělosti se dožila Mariana, Tereza, Adéla, Karolína a bratr Josef. Viz Rohel (pozn. 8), s. 36.

⁴⁷ Rodokmen Držkovicovy rodiny byl publikován ve sborníku k jeho šedesátým narozeninám viz Svoboda - Hubert - Rohel (pozn. 9), nestránkováno.

⁴⁸ Účastnil se v roce 1869 prvního politického projevu českého slezského lidu na Ostré Hůrce nad řekou Opavicí. Viz Rudolf Novák, Můj přítel Valentin Držkovic, in: ibidem, s. 39.

⁴⁹ Schenková (pozn. 18), s. 7. - Rohel (pozn. 8), s. 11.

⁵⁰ Informace o veškerých Držkovicových studiích byly publikovány už v jeho první monografii. Viz Pacovský - Kořený - Braun (pozn. 1). Pak byly beze změny opakovány ve všech jeho monografiích - nebude tedy uváděn jejich výčet při každé zmínce o Držkovicově studiu. Správnost údajů z první monografické publikace je doložena díky indexům a vysvědčením, které se zachovaly v jeho pozůstalosti v majetku obce Velká Polom a Slezského zemského muzea v Opavě. To se týká také Držkovicových studijních cest s výjimkou druhého pařížského pobytu, na který se vydal až v roce 1928.

⁵¹ Svoboda (pozn. 10), s. 9. - Rohel (pozn. 8), s. 17. - Schenková (pozn. 18), s. 7.

⁵² Rohel (pozn. 8), s. 17.

odešel studovat na bohosloveckou fakultu do Olomouce, jak si přáli jeho rodiče.

Avšak ani během svých studií v Olomouci malování nezanechal - vytvářel portréty svých spolužáků i učitelů a ve sbírkách Arcibiskupského muzea studoval díla starých mistrů.⁵³ Po svém vysvěcení na kněze v roce 1911 velmi krátce (necelé tři měsíce) působil jako kněz v Moravské Radiměři, odkud však velmi záhy odešel kvůli neshodám s tamějšími Němci.⁵⁴ Přijal místo suplenta kreslení na Arcibiskupském gymnáziu v Kroměříži, kde během svého působení maloval v Květné a Podzámecké zahradě, vytvořil též několik pohledů na město. Měl zde opět možnost studovat staré mistry v Arcibiskupské obrazárně - zvláště jej zajímali Benátčané.⁵⁵

V roce 1912 mu bylo umožněno začít studovat na Akademii výtvarných umění ve Vídni. Jeho vídeňská studia trvala osm let, z nichž první čtyři roky strávil u profesora Rudolfa Jettmara a další čtyři pak v grafické speciálce u profesora Ferdinanda Schmutzera. Kromě toho také docházel na večerní kurzy aktu k profesoru Juliu Schmidtovi a na přednášky z dějin umění k profesoru Maxu Dvořákovi, Rudolfu Eislerovi a Josefu Strzygovskému. Z Držkovicových vídeňských studií není k dispozici mnoho prací, ze kterých bychom mohli s určitostí poznat, jak hluboce na něj působil vliv jeho učitelů. Řada jeho děl z té doby, jak sám vzpomíná, mu byla během studií zcizena⁵⁶ nebo je sám prodal,⁵⁷ aby měl peníze na živobytí. Některé jeho práce z vídeňských studií byly později publikovány ve sborníku *Valentin Držkovic*, který vydala Matice opavská v roce 1928. Je nesporné, že u Ferdinanda Schmutzera, jehož tvorba byla silně ovlivněna Rembrandtem, se zdokonalil v grafických technikách a naučil se vytvářet i monumentální

⁵³ Rohel (pozn. 8), s. 23. - Schenková (pozn. 18), s. 7.

⁵⁴ Rohel (pozn. 8), s. 22.

⁵⁵ Uvádí ve svých poznámkách, které jsou uloženy v jeho pozůstalosti, kterou vlastní obec Velká Polom.

⁵⁶ Rohel (pozn. 8), s. 24.

⁵⁷ Držkovic v rozmluvě s Janem Rohelem uvádí, že je prodával v obchodě s uměním u svatoštěpánského dómu. Viz ibidem, s. 25.

lepty.⁵⁸ Právě pod vlivem tohoto učitele se v Držkovicově tvorbě začíná objevovat téma sociální.⁵⁹

Během svých vídeňských studií se Držkovic stále usilovně věnoval studiu starých mistrů. Ve svých poznámkách⁶⁰ uvádí, že jej zaujal Tizian pro svůj ohnivý kolorit a jemnost podání, Jusepe de Ribera pro svůj temnosvit a dále také Diego Vélazques a Petrus Paulus Rubens. Uvádí zde také, že v Albertině studoval kresby starých mistrů. Kromě návštěv galerií a muzeí chodil Držkovic kreslit koně do dvorních stájí⁶¹ a také do vídeňské zoologické zahrady, kde podle živého modelu vytvářel studie zvířat, hlavně šelem.

Poslední dva roky na vídeňské akademii pro Držkovic přiliš příjemné nebyly. Byly to dva následující roky po skončení I. světové války a ve Vídni se na Čechy nedívali přiliš přátelsky. Držkovic si 7. 7. 1920 do deníku zapsal: „Cítím, že jako Čech ve Vídni existovat nemohu! Nenávist je veliká proti nám...“.⁶² Už o rok dříve žádal profesora Maxe Švabinského, aby mohl dostudovat na pražské akademii. Švabinský mu ale doporučil, aby zůstal ve Vídni u Schmutzera, protože by mu akademie nemohla přidělit v Praze ateliér.⁶³ Držkovic se tedy do Vídne vrátil.

Jeho další kroky vedly na Badische Landeskunstschule do Karlsruhe, kam odcestoval v roce 1920 s doporučením svého prvního učitele Adolfa Zdravily a pobyl tu až do roku 1921. Studoval zde u profesora Hanse Adolfa Bühlera, člena mnichovské Secese. Během svých studií v Karlsruhe se seznamoval s uměním v Německu - podnikal výlety do Baden-Badenu, Heidelbergu nebo také Mannheimu.⁶⁴

Po ukončení studií v Karlsruhe se definitivně zřekl kněžského povolání - rozešel se proto ve zlém se svou rodinou,

⁵⁸ Ibidem, s. 28.

⁵⁹ Připomíná Svoboda (pozn. 9), s. 13. - Schenková, (pozn. 18), s. 7.

⁶⁰ Jedná se poznámky z pozůstalosti vlastněné obcí Velká Polom.

⁶¹ Rohel (pozn. 8), s. 26.

⁶² Tento deník se nachází v Držkovicově pozůstalosti ve Velké Polomi.

⁶³ Deníkový záznam z 22. 10. 1919 (pozůstalost Velká Polom).

⁶⁴ Rohel (pozn. 8), s. 29.

která mu to neschvalovala.⁶⁵ Podnikl studijní cestu na Slovensko, Podkarpatskou Rus, Ukrajinu, chvíli pobyl i v Praze a nakonec se vrátil opět do Německa, kde v Berlíně strávil další studijní rok. Studoval staré německé umění a upoutalo ho zde též umění francouzské.

V roce 1923 se nakrátko usadil u své sestry Adély Křibkové a jejího muže, který měl v Pustkovci hostinec U Zlatého lva. Právě v tomto hostinci začaly vznikat jeho slavné slezské typy. Držkovic pobyl u sestry v Pustkovci jen velmi krátce. Následujícího roku odjel na krátký výlet s bratrem do Benátek⁶⁶ a další rok na to (1925) se vydal do Francie na svůj první pařížský pobyt.

V Paříži se spřátelil s bratry Romainem a Paulem Alléonovými, francouzskými intelektuály, kteří jej uvedli i do pařížské společnosti. A ačkoliv byli oba dva slepí, stali se vášnivými propagátory jeho umění.⁶⁷ Valentin Držkovic se během svého prvního pobytu v Paříži seznámil s francouzským uměním - zvláště jej zaujalo malířství Paula Cézanna, André Deraina a Eugéna Delacroixe - především jeho malby zvířat. Všiml si též malby Pabla Picassa a Vincenta van Gogha.⁶⁸

S novými dojmy se po roce vrátil z Paříže zpět do pustkoveckého hostince ke své sestře. Po tomto prvním pařížském pobytu se jeho paleta radikálně projasnila, z jeho díla se vytratila určitá tvrdost, kterou si odnesl ze svých předešlých školení. Hostinec U Zlatého lva se stal jeho malou galerií, kde maloval a kreslil nejčastěji prosté venkovské lidi a dělníky, kteří tu trávili volné chvíle po šichtě. Zvláštní figurou, kterou ztvárnil několikrát, byl tulák zvaný Sokol. Sociální malba začíná hrát v jeho tvorbě čím dál významnější roli. Z období mezi jeho prvním a druhým pařížským

⁶⁵ Rohel (pozn. 8), s. 32.

⁶⁶ Před odjezdem do Benátek se v Držkovicově rodině stalo neštěstí. Jeho synovec se nešťastnou náhodou zastřelil a jeho bratr si to kladl za vinu. Viz ibidem, s. 90-94.

⁶⁷ Ibidem, s. 102.

⁶⁸ Schenková (pozn. 18), s. 8.

pobytem (1926–1929) pochází pozoruhodný soubor děl, zachycující statné venkovské ženy při práci. V Držkovicově podání se jedná až o jakési heroiny práce – jsou to statné myčky nádobí a sběračky brambor. Obrazu dominuje vždy jediná mohutná figura pracující ženy sehnuté nad škopkem s nádobím nebo nad košem brambor. Marie Schenková identifikovala dívku, která byla modelem pro „myčky nádobí“ jako Adélu, služebnou v hostinci U Zlatého lva.⁶⁹

Ještě před svým druhým pařížským pobytem (1929–1932) se Valentin Držkovic oženil s Anežkou Drastichovou,⁷⁰ se kterou do Paříže odcestoval. Ani během svého druhého pobytu ve Francii nezanechal kopírování starých mistrů v pařížských galeriích – především svého oblíbeného Fra Angelica, Tiziana, Paola Veroneseho, Bartolomé Estebana Murilla,⁷¹ Rembrandta, Jana Van Eycka...⁷² Téměř na každém kroku vytvářel kresby svého okolí; rušné bulváry, trhy na obrazy, malebná zákoutí, břehy Seiny, typy pijáků, tuláků, pouličních obchodníků... Maloval také zvířata v zoologické zahradě Jardin des Plantes. Ke svým pařížským skicám se pak vracel i o mnoho let později.⁷³ Během tohoto pobytu vznikl jeho pařížskou i domácí kritikou velmi kladně hodnocený cyklus *Halďů*, čítající šestici výjevů z ostravských hald. Držkovic zde opět pracoval s mohutnými figurami těžce pracujících, chudobou trpících lidí, kteří ač jsou odsouzeni k úmorné dřině při sběru nekvalitního uhlí na haldách, působí na diváka jakousi tichou monumentalitou. V žádném případě nevzbuzují soucit.

Během svého druhého pobytu ve Francii Držkovic více cestoval – navštívil například Bretaň v roce 1931 nebo ostrov Bréhat, kde maloval místní krajinu, která mu učarovala. Ve

⁶⁹ Ibidem, s. 12.

⁷⁰ Bylo to 1. 6. 1929. Výpis z občanské oddací matriky se zachoval v Držkovicově pozůstalosti ve Velké Polomi.

⁷¹ Kopii Murillova *Malého žebráka* věnoval Držkovic před svou smrtí spolu s dalšími obrazy obce Velká Polom.

⁷² Schenková (pozn. 18), s. 13.

⁷³ Oldřich Šuleř, Jeden den Valentina Držkovice, *Červený květ*, č. 1, 1967, s. 47.

vile svého přítele Edmonda Haraucourta se spřátelil s francouzským básníkem Constantem Hubertem, který se stal nadšeným propagátorem jeho umění.⁷⁴ Po návratu z cest po Francii byla Hubertovým přičiněním v roce 1932 uspořádána samostatná výstava Držkovicových obrazů v Theatre Albert I.⁷⁵ Vystavoval zde svá díla z druhého francouzského pobytu - v čele s cyklem *Haldy*.

Stejného roku, co byla uspořádána výstava v Theatre Albert I, se Držkovic se ženou vrátili domů do Slezska. Nějaký čas bydleli u jeho sestry Adély a jejího muže v Pustkovci. V roce 1933 proběhla výstava ve Slezském zemském muzeu v Opavě, na které byla vystavena Držkovicova díla z druhého francouzského pobytu. Kritikové mu tehdy vytýkali zbytečnou popisnost, nadměrnou barevnost a malbu zvířat považovali za bizarní.⁷⁶

Roku 1936 se spolu s manželkou přestěhovali do vily v Třebovicích,⁷⁷ kde si Držkovic zřídil svůj nový ateliér. V třicátých letech měl několik samostatných i kolektivních výstav. V této době vytvořil řadu portrétů (například svého učitele Adolfa Zdravily, Karla Engliše) a věnoval se také malbě nástěnné - vyzdobil rodný dům Pavla Křížkovského v Holasovicích u příležitosti padesátého výročí jeho úmrtí v roce 1935.⁷⁸ Během II. světové války se k nástěnné malbě vrátil ještě několikrát - tyto nástěnné malby byly bohužel během války zničeny.

Na konci války - v roce 1945 byla zničena i jeho třebovická vila a spolu s ní ateliér a v něm řada jeho děl. Mnoho jich ovšem během války zaniklo i autorovým vlastním přičiněním. V knize Jana Rohela sám přiznává, že: „*Ve Třebovicích, když jednou nebyla Anuška doma, zamkl jsem chalupu a dělal čistku. Rozdělal jsem do džberu bílou barvu a*

⁷⁴ Schenková (pozn. 18), s. 9.

⁷⁵ Výčet všech výstav, kterých se Držkovic za svého života účastnil Viz *ibidem*, s. 68-69.

⁷⁶ *Ibidem*, s. 9.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ Poprvé zmiňuje Svoboda (pozn. 9), s. 24.

*ted' jsem začal natírat. Co se mi nelíbilo, zničil jsem. Potřeboval jsem plátna na nové obrazy. Byla válka, plátna nebylo. Anuška se mnou se hrozně vadila. Dnes uznávám, že jsem zničil hodně dobrých věcí, nemá se to dělat."*⁷⁹

Po ztrátě své třebovické vilky se manželé přestěhovali do Opavy, kde se Držkovic ujal správcovství sbírek Městského muzea. Po válce se také věnoval osvětové činnosti - ve velkých závodech (například v opavském Ostroji) konal přednášky a besedy o umění.⁸⁰

Později v padesátých letech se u jeho ženy Anežky naplno projevila duševní porucha, což Držkovice zavedlo do psychiatrické léčebny, kde maloval tamější prostředí. V jeho tvorbě se objevil jakýsi pokus o nový umělecký výraz - přijetí nového koloritu. Tato díla mají až fauvistickou barevnost, ovšem díky nové barevné skladbě působí výjev jakoby roztržštěně.

Během svého života byl aktivním účastníkem kulturního života na Ostravsku. V roce 1923, krátce po svém návratu ze studií v Německu, se stal členem Sdružení výtvarných umělců moravských (SVUM) a od roku 1926 byl členem Moravskoslezského sdružení výtvarných umělců (MSVU). Po válce byl v roce 1946 jmenován předsedou nově vzniklého Sdružení umělců slezských (SUS) a byl také členem tvůrčí skupiny Bezruč při ostravské pobočce Svazu československých výtvarných umělců. Za své dílo byl v roce 1946 oceněn Zemskou cenou rady Zemského národního výboru za umělecké dílo z doby okupace a roku 1964 mu bylo uděleno vyznamenání Za vynikající práci.⁸¹

Valentin Držkovic zemřel 27. října 1969 v Opavě a pohřben je ve své rodné Velké Polomi.

⁷⁹ Rohel (pozn. 8), s. 31.

⁸⁰ Schenková (pozn. 18), s. 10.

⁸¹ Ibidem, s. 67.

4 České sociální umění

Když se řekne české sociální umění, vybaví se nám okamžitě dvacátá léta, kdy sociální tendence byla v našem umění jedna z nejvýraznějších, ne-li nejvýraznější. Musíme ovšem mít také na paměti, že to nejsou jen dvacátá léta, kdy se v našem umění objevovala sociální témata. Sociální téma prostupuje celou historii umění. Objevovalo se v dávné minulosti a zůstává zde přítomno dodnes. Jeho výskyt se nedá ohraničit konkrétními daty.

Sociální umění dvacátých let je do značné míry uměle vytvořený pojem, který se v českém dějepisum umění ujal v padesátých letech 20. století.⁸² Od padesátých do sedmdesátých let se objevila výrazná snaha prosadit sociální umění jako dominantní tendenci doby a v některých případech bylo do skupiny sociálního umění řazeno vše, co byt' jen vzdáleně souviselo s motivem lidské práce.⁸³

Začněme ovšem pohledem na celkovou situaci umění po I. světové válce. Umění po I. světové válce směřovalo v celé Evropě k neoklasicismu. Zájem umělců se obrátil opět k člověku, který se stal „ústředním motivem poválečného realismu“.⁸⁴ Bezprostředně po skočení války se umělci snažili vyrovnat s traumaty, která jim způsobila. Objevují se vzpomínky na válečná léta, scény z bojišť, rozmáhá se kult legionářů a oslava vlastenectví. Poválečná léta jsou rovněž spojena s vizí proletářské revoluce, která vzešla v roce 1917 z Ruska a zasáhla nejen Československo, ale i okolní země (Německo, Maďarsko,...). Ideály revoluce u nás vedly k založení Komunistické strany Československa roku 1921. Ovšem touha po změně politického systému zcela necharakterizuje problematiku doby. Počátek dvacátých let byl spíše ve znamení oslavy obyčejného života a jeho prostých radostí.

⁸² Používá jej například Soldan (pozn. 20).

⁸³ Lahoda (pozn. 42), s. 77.

⁸⁴ Ibidem, s. 61.

K nejvýraznějším proudům dvacátých let patřil sociální civilismus, který se zaměřoval na zobrazení města nebo venkova.⁸⁵ Využíval řady stylů - například neoklasicismus, magický realismus nebo neofauvismus. Sociální civilismus první poloviny dvacátých let se ovšem nezaměřoval na kritiku sociálních poměrů, ale spíše na vyjádření soucitu s trpícími nedostatkem. V druhé polovině dvacátých let se pak sociální civilismus zaměřoval spíše na město a zobrazení měšťanského stavu.⁸⁶

Další výraznou tendencí, která se vyvíjela společně se sociálním civilismem, byl sociálně laděný primitivismus, který si vzal za vzor lidové umění a neškolené malíře v čele s Henri Rousseauem⁸⁷. Cílem primitivismu bylo vytvoření uměleckého díla z pohledu obyčejného prostého člověka (třeba dělníka z továrny) - neumělá až dětsky zpracovaná malba. Zastáncem tohoto primitivismu byl Josef Čapek.⁸⁸

Sociální a primitivizující tendence se však v té době neobjevovaly jen u nás. Jednalo se o mezinárodní trend, který se objevoval v půlce dvacátých let po celé Evropě.

Nejvýznamnější modernistický spolek v Čechách byl v té době Spolek výtvarných umělců Mánes (SVU Mánes), který konzervoval předválečné modernistické postupy - zejména ty vzešlé z kubismu.⁸⁹

Pro poválečné období - raná dvacátá léta - je typický zájem o klasickou tradici malby, která má svůj základ už v antice. Jsou proto upozaděny některé předválečné a válečné tendence. Klasická tradice byla srozumitelnější širšímu publiku, a proto také více vyhovovala požadavkům doby. Po době válečného chaosu vyvstala touha po novém srozumitelném řádu - umocněná u nás navíc vznikem nové republiky. S ní šly také ruku v ruce vlastenectví a nacionalismus. Nositelem

⁸⁵ Ibidem, s. 65.

⁸⁶ Ibidem.

⁸⁷ Ibidem.

⁸⁸ Josef Čapek, *Knihy o umění*, Praha 2009, s. 9-67.

⁸⁹ Lahoda (pozn. 42), s. 66.

vlasteneckých a nacionalistických tužeb mohla být například krajina domova nebo i obyčejné zátiší.⁹⁰

2. jarní výstava ve výstavní síni SVU Mánes, která proběhla v roce 1923, se nesla v duchu jakéhosi svébytného naivismu - polohy mezi primitivismem a klasicismem. Tato výstava předznamenala směřování části devětsilské skupiny.⁹¹ Této výstavě se zúčastnili například Adolf Hoffmeister, Alois Wachsman, František Muzika, Bedřich Piskač, ad.⁹²

Velmi významnou roli ve formování umění v nové Československé republice sehrál Výtvarný odbor Umělecké besedy (VOUB), jejíž počátky byly ve znamení spirituálně symbolického realismu, který vycházel z náboženských nebo také civilistních motivů.⁹³

Umělecká beseda se také zajímala o sociální a expresivní civilismus (děлил se na křídlo venkovské a městské). Ovšem nejvíce se orientovala na spirituální vyjádření, krajinu domova a slovanské tradice.

Na slovanské tradice navázala už o něco dříve severomoravská Koliba, která byla založena v roce 1914 a znovu pak v roce 1919.⁹⁴ Snažila se navázat na tradice Velkomoravské říše⁹⁵ a také vyzdvihnout výjimečnost regionu a jeho lidu. Mezi její nejvýznamnější členy patřil Břetislav Bartoš a Ferdiš Duša.

Za vrchol českého sociálního umění dvacátých let bývá považována skupina umělců Ho-Ho-Ko-Ko. Název této skupiny je složenina prvních slabik příjmení jejích členů. Byli to malíři: Karel Holan, Miloslav Holý, Pravoslav Kotík a sochař Karel Kotrba. Tito čtyři umělci založili svoji skupinu v roce 1924, krátce po tom, co kvůli neshodám opustili Výtvarný odbor Umělecké besedy. Příčinou konfliktu v Umělecké besedě byla

⁹⁰ Ibidem, s. 67.

⁹¹ Ibidem, s. 68.

⁹² Ibidem.

⁹³ Ibidem, s. 69.

⁹⁴ Holý (pozn. 31), s. 9.

⁹⁵ Ibidem.

stať Karla Holana „K tendenci současného umění,“⁹⁶ která byla vydána předtím téhož roku v časopise *Život*. Karel Holan zde ohnivě propaguje sociální polohu umění. Umění by podle něj nemělo „...stát mimo, povýšené nad všechny strasti, hluché k bolestnému volání o pomoc, slepé k obnaženým ranám utrpení, bezcitně se zabývat samo sebou, jedině svými problémy.“⁹⁷ Umělecká beseda, v té době už orientovaná více modernisticky, tento postoj nepřijala.

Svou první výstavu uspořádala skupina Ho-Ho-Ko-Ko roku 1925 v pražském Rudolfinu pod záštitou Krasoumné jednoty.⁹⁸ V témže roce proběhly výstavy ještě v Brně, Ostravě a Mladé Boleslavi. Spolu se skupinou vystavovali také malíři Emanuel Frinta a Marie Schnablová. Podporovatelem skupiny byl také teoretik Bohumil Markalous.⁹⁹

Sociální skupina se po odštěpení od Umělecké besedy ocitla bez spolkové základny, bez publikačních možností - z toho vyvstaly také větší problémy s pořádáním výstav.¹⁰⁰ Jejich společná činnost trvala až do roku 1927, kdy Miloslav Holý vstoupil do Spolku výtvarných umělců Mánes, zatímco přijetí ostatních členů skupiny bylo zamítnuto.¹⁰¹ Později byla tato skupina zpětně přejmenována na Sociální skupinu.¹⁰²

Umění Sociální skupiny bylo orientováno na soudobého člověka, který byl zobrazován jako sociální typ při různých činnostech, které se odehrávaly v městském prostředí, na periferii nebo prostředí venkova.¹⁰³ Její tvorba je považována

⁹⁶ Karel Holan, K tendenci současného umění, *Život*, č. 4, 1924, s. 80-83.

⁹⁷ Ibidem, s. 83.

⁹⁸ Lahoda (pozn. 42), s. 78.

⁹⁹ Pseudonym Jaromíra Johna.

¹⁰⁰ Jan Baleka, Sociální skupina, *Umění* 23, 1975, s. 70.

¹⁰¹ Lahoda (pozn. 42), s. 78.

¹⁰² Ibidem.

¹⁰³ MaP [Marcela Pánková], heslo Sociální skupina Ho-Ho-Ko-Ko, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, Praha 1995, s. 762-763.

za paralelu proletářského umění.¹⁰⁴ Její členové v čele s Karlem Holanem byli ovlivněni básněmi Jiřího Wolкера.¹⁰⁵

Nejdramatičtější a nejkritičtější k sociální skutečnosti byl Karel Holan (1860-1953), který byl rovněž vůdčí osobností skupiny. Zpočátku dvacátých let byla jeho tvorba ovlivněna primitivismem a v době jeho působení v Umělecké besedě v ní převažovaly figurální náměty - například *Utonulá* (1922) [2]¹⁰⁶ což se po jeho odchodu změnilo. Postupně - patrně pod vlivem svého francouzského pobytu v roce 1925¹⁰⁷ a kontaktem s impresionismem - začíná čím dál víc tíhnout k malbě krajiny. Ovšem ani zde sociální téma neopustil-například *Z pražské periferie* (1925) [3]¹⁰⁸ nebo *Činžáky* (1926) [4].¹⁰⁹

Miroslav Holý (1897-1974) byl ve své tvorbě, spjaté s prostředím periferie, poněkud lyričtější.¹¹⁰ Vojtěch Lahoda jeho tvorbu té doby označil za „sociální intimismus“.¹¹¹ Jeho obrazy prostupuje spíš jakási vážnost a melancholie-například *Lavička* (1924) [5].¹¹² Pravoslav Kotík (1889-1970), malíř z Mladé Boleslavi, byl jediným dojíždějícím členem.¹¹³ Jeho tvorba je spjata s maloměstem. Odráželo se v ní prostředí, ve kterém žil - *Rodinné ticho* (1922) [6].¹¹⁴ Dílo sochaře Karla Kotrby (1893-1938) bylo silně ovlivněno sociálním tématem - silně během jeho působení v Sociální skupině. Pro jeho tvorbu je charakteristické citové zaujetí modelem a porozumění jeho

¹⁰⁴ Baleka (pozn. 100), s. 71.

¹⁰⁵ Ibidem.

¹⁰⁶ Karel Holan, *Utonulá*, 1919, olej na plátně, 80x80cm, sign. vpravo dole, Oblastní galerie výtvarného umění v Litoměřicích, Viz Jiří Šmíd, *Karel Holan*, Praha 1984, katalog obr. č. 13.

¹⁰⁷ Ibidem, s. 18.

¹⁰⁸ Karel Holan, *Z pražské periferie*, 1925, olej na plátně, 45x60cm, sign. vpravo dole: K. Holan-25, Národní galerie v Praze, Viz ibidem, katalog obr. č. 26.

¹⁰⁹ Karel Holan, *Činžáky*, 1926, olej na plátně, 47x60cm, sign. vpravo dole: K. Holan-26, Viz ibidem, katalog obr. č. 27.

¹¹⁰ Jan Baleka, *Miroslav Holý*, Praha 1979.

¹¹¹ Lahoda (pozn. 42), s. 79.

¹¹² Miroslav Holý, *Lavička*, 1924, olej na plátně, 95,5x104cm, Národní galerie v Praze, Viz Baleka (pozn. 110), katalog obr. č. 12.

¹¹³ Baleka (pozn. 100), s. 71.

¹¹⁴ Pravoslav Kotík, *Rodinné ticho*, 1922, olej na plátně, 90x116cm, Národní galerie v Praze, Viz Lahoda (pozn. 42), s. 81.

psychologii.¹¹⁵ V období, kdy byl členem Ho-Ho-Ko-Ko, se v jeho tvorbě usídlila určitá lyričnost - *Matka s dítětem* (1927) [7].¹¹⁶

Umělci Sociální skupiny byli dobře obeznámeni s francouzským prostředím, protože do něj všichni podnikli studijní cesty. Nejvíce je zde upoutala tvorba francouzského malíře Henriho Rousseaua.¹¹⁷

4.1 Česká sociální grafika

Roku 1910 byla na pražské Akademii založena grafická speciálka, kterou vedl profesor Max Švabinský. Někteří jeho žáci později ve dvacátých letech tvořili sociálně orientovanou grafiku.¹¹⁸ Byli to například: Vladimír Silovský, Vojtěch Sedláček, Alois Moravec, Jan Rambousek, Miroslav Holý, Emanuel Frinta, Karel Štik aj.

Významnou roli sehrála v roce 1922 výstava grafiky Edvarda Muncha,¹¹⁹ která zapůsobila na mnohé umělce. Munchův expresivní výraz mnozí považovali za adekvátní pro zobrazení tehdejších bídných sociálních poměrů v nové republice. Silně zapůsobila také na žáky Švabinského grafické speciálky.

Zajímavé grafiky nalezneme ve dvacátých letech i v oblasti žurnalistické kresby a knižní ilustrace. Rozvíjí se karikatura, která má, jak ve dvacátých, tak později i ve třicátých letech silný politický náboj. Takovéto grafiky tvořili členové skupiny Tvrdošíjní a dále také Vlastimil Rada, Adolf Hoffmeister, Zdeněk Rykr, František Muzika nebo Otakar Mrkvička.¹²⁰ Velmi oblíbeným karikaturistou té doby byl

¹¹⁵ Věra Soukupová, *Sochy Karel Kotrba, Josef Maultrus obrazy* (kat. výst.), Středočeská galerie v Praze 1985, nestránkováno.

¹¹⁶ Karel Kotrba, *Matka s dítětem*, 1927, sádra, výška 85cm. Východočeská galerie Pardubice, Viz ibidem, nestránkováno.

¹¹⁷ Lahoda (pozn. 42), s. 80.

¹¹⁸ Blanka Stehlíková, *Sociální grafika žáků Švabinského školy*, Praha 1982.

¹¹⁹ Lahoda (pozn. 42), s. 69.

¹²⁰ Ibidem, s. 90.

například Zdeněk Kratochvíl, František Bidlo nebo Antonín Pelc.¹²¹

¹²¹ Soldan (pozn. 20), s. 105-106.

5 Úvod do problematiky výtvarného umění v Ostravském regionu v první polovině 20. století

Ostravsko je region poměrně rozsáhlý. Řadí se do něj město Ostrava a přilehlé okolí, vzdálenější, převážně zemědělské oblasti a pohoří Beskyd. Tento kraj byl, dlouhou dobu zapomenutým koutem naší země, až do poloviny 19. století téměř bezvýznamný. Pak ovšem proběhla rozsáhlá industrializace města Ostravy, a ta se ve velmi krátkém čase přetvořila ze zapadlého městečka na velkoměsto - obchodní, průmyslové a kulturní centrum celého kraje. Po I. světové válce bylo Ostravsko nejprůmyslovější částí nově vzniklé Československé republiky.¹²²

Co se týká vývoje výtvarného umění, byl Ostravský region poněkud opožděn. Samozřejmě i zde vznikalo umění lidové,¹²³ ovšem k trvalému usídlení výtvarných umělců došlo až ve 20. století.¹²⁴ Teprve v roce 1912 byl založen Klub přátel výtvarného umění v Ostravě,¹²⁵ díky kterému zde v Národním domě mohly vystavovat spolky jako hodonínské Sdružení výtvarných umělců moravských nebo pražský Mánes.¹²⁶

Opravdový rozvoj výtvarného umění na Ostravsku je spjat až s obdobím po I. světové válce. Zájem o rozvoj kultury a výtvarného umění přišel ruku v ruce se vznikem nové republiky. Víra ve zdárné vyřešení sociálních problémů a také silné národní uvědomění stvořily i základnu pro kulturní obrodu kraje. Významnou úlohu zde sehrála Kulturní rada pro širší Ostravsko, která organizovala osvětovou a kulturní činnost.¹²⁷

¹²² Jiřík (pozn. 31), s. 4.

¹²³ Hýl (pozn. 7), s. 13.

¹²⁴ Holý (pozn. 31), s. 9.

¹²⁵ Hýl (pozn. 7), s. 9.

¹²⁶ Ibidem.

¹²⁷ Eva Trnková, *Výtvarné umění Ostravska ze sbírek galerie výtvarných umění v Ostravě* (kat. výst.), GVUO 1976, nestránkováno.

Roku 1919 byl obnoven¹²⁸ spolek moravských výtvarníků Koliba. Koliba se snažila uspět s teoretickým programem oživujícím tradice Velkomoravské říše. U ostravských umělců však nebyl tento spolek příliš respektován.¹²⁹ Ostravští umělci odmítali také začlenění do Sdružení výtvarných umělců v Hodoníně.¹³⁰ Chtěli mít spolek vlastní. V roce 1920 si tedy ostravští umělci založili svůj vlastní umělecký spolek, který nazvali Klub umělců.¹³¹

Dalším úskalím bylo, že v Ostravě nebyly prostory pro výstavy. Jen občasně se vystavovalo v obchodním domě Slattner. Bylo jasné, že pro rozvoj výtvarného umění na Ostravsku je nutné vystavět prostory pro výstavy. V roce 1922 byl proto založen Spolek pro vystavění a udržování výstavního pavilónu v Moravské Ostravě, který byl později spolu s Kulturní radou iniciátorem a organizátorem stavby Domu umění. Se stavebními pracemi se začalo v roce 1924. Prostředky na stavbu šly od místních mecenášů umění, různých institucí a spolků. Dům umění byl dostavěn v roce 1926. Dokončení této funkcionalistické stavby, která je dílem dvou žáků Jana Kotěry Vladimíra Wallefelse a Františka Fialy, představovalo mezník v historii ostravského výtvarnictví. 13. května 1926 byla činnost galerie zahájena výstavou výtvarných děl ze soukromých sbírek dvaceti čtyř ostravských sběratelů.¹³² Byl zde též vystaven soubor obrazů - pozdější stálá expozice - od významného ostravského již zemřelého sběratele Františka Jurečky, který se stal základním fondem nové galerie.¹³³

¹²⁸ Koliba byla založena už před vypuknutím první světové války v roce 1914, ovšem válka její činnost přerušila.

¹²⁹ Holý (pozn. 31), s. 9.

¹³⁰ Trnková (pozn. 127), nestránkováno.

¹³¹ Základnu tvořili: sochař Augustin Handzel, malíři Vladimír Kristin, Alois Zapletal, Jan Schwarz aj. Viz Hýl (pozn. 7), s. 27. - Holý (pozn. 31), s. 9.

¹³² Eva Trnková, *Regionální umění ve sbírkách GVU v Ostravě (malba a plastika)*, (kat. výst.), GVUO 1995-1996, s. 3.

¹³³ Ibidem.

Téhož roku, 20. února 1926, bylo založeno Moravskoslezské sdružení výtvarných umělců (MSVU).¹³⁴ Tento nově vytvořený spolek si vzal na starost sdružovat veškeré krajské umění, chránit zájmy umělců a umělecky vzdělávat zdejší publikum.¹³⁵ Byl to spolek otevřený pro všechny státní příslušníky.¹³⁶ Jeho prvním předsedou byl sochař Augustin Handzel.¹³⁷ Téhož roku založili svůj spolek výtvarníků i místní němečtí umělci a nazvali jej Kunstring.¹³⁸ Český a německý spolek se lišil v tom, že němečtí výtvarníci mezi sebe nepřijímali výtvarníky jiné státní příslušnosti.¹³⁹ Český spolek také vydával svůj vlastní umělecký časopis *Profil*,¹⁴⁰ kterého ovšem vyšla pouhá dvě čísla. Byl zrušen pro naprostý nezájem místních lidí.¹⁴¹

Slabina MSVU spočívala v liberálnosti, s jakou přistupoval k náboru nových členů. Neměl stanovená nijak vysoká kvalitativní kritéria a ani nebyl stylově jednotný.¹⁴² Kvůli tomu začalo docházet ke sporům mezi zde sdruženými výtvarníky.¹⁴³ Už na začátku třicátých opustil řady MSVU její první předseda Augustin Handzel spolu s malíři Bohumírem Dvorským, Vladimírem Kristinem a Janem Sládkem.¹⁴⁴ Tito umělci, záhy označovaní jako „Ostravská čtyřka“, pak začali vystavovat s brněnskou modernisticky orientovanou Skupinou výtvarných umělců a také se SVU Mánes.¹⁴⁵ Jejich výstavní činnost měla úspěch a strhla i další modernisticky orientované autory k tomu, aby se také odštěpili od MSVU a založili skupinu vlastní.¹⁴⁶ Roku 1935 založili spolek s názvem Výtvarní umělci

¹³⁴ Hýl (pozn. 7), 28.

¹³⁵ Ibidem.

¹³⁶ Holý (pozn. 31), s. 10.

¹³⁷ Hýl (pozn. 7), s. 28. – Holý (pozn. 31), s. 10.

¹³⁸ Celý název spolku německých umělců zněl: Vereinigung Deutscher Bildender Künstler in Böhmen und Mähren Kunstring. Viz Holý (pozn. 31), s. 10.

¹³⁹ Ibidem.

¹⁴⁰ *Profil* měl být kulturní revue, zaměřená na kulturní život v Ostravě – především na výtvarné umění, Viz ibidem, s. 11. – Hýl (pozn. 7), s. 29.

¹⁴¹ Hýl (pozn. 7), s. 29.

¹⁴² Holý (pozn. 31), s. 10.

¹⁴³ Ibidem.

¹⁴⁴ Ibidem.

¹⁴⁵ Ibidem.

¹⁴⁶ Ibidem, s. 10. – Hýl (pozn. 7), s. 43.

Moravská Ostrava (VUMO).¹⁴⁷ Předsedou tohoto spolku se stal malíř a grafik Jan Schwarz.¹⁴⁸ Ve třicátých letech tyto dva spolky vedle sebe koexistovaly. Až těsně před začátkem II. světové války znovu splynuly v jeden – MSVU.

Katastrofa II. světové války na čas přerušila vývoj výtvarného umění v tomto regionu. Ostravská výtvarná scéna se z této rány vzpamatovávala ještě dlouhá léta.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Patřili sem například Jan Sládek, Helena Salichová, Oldřich Kittrich, Vilém Hlobil, aj.

¹⁴⁸ Hýl (pozn. 7), s. 43.

¹⁴⁹ Holý (pozn. 31), s. 11.

6 Sociální umění na Ostravsku v první polovině 20. století

Jak už bylo řečeno dříve, výtvarné umění na Ostravsku se začalo rozvíjet až na počátku 20. století. Dříve tu pro jeho rozvoj nebyly vhodné podmínky. Ano, kraj sám sice dříve občas přivábil umělce, které zaujaly místní lidové typy,¹⁵⁰ ale ti s krajem nesplynuli a nezůstali tu usazeni. Až do 20. století zde nevyvíjely činnost žádné výtvarnické spolky a nebylo tu ani podporovatelů umění.

Ostravští umělci museli bojovat tvrdě o své místo na slunci. V prvních dvou desetiletích 20. století se tu pořádaly výstavy umění jen velmi sporadicky a navíc se ani neselekávaly s potřebnou odezvou. Nemůžeme se tomu ani příliš divit. Propast mezi bohatou vrstvou a chudými obyvateli byla hluboká. Prostí lidé, často balancující nad propastí bídy, měli dost práce s uhájením vlastní existence a na umění jim jednoduše nezbýval čas.

Sociální tematika je pro Ostravsko typická, a to nejen na počátku dvacátých let, kdy bylo sociální ladění příznačné pro výtvarnou tvorbu v celém Československu. Reakce na nepříznivé životní podmínky místních prostých těžce pracujících obyvatel se stala pojátkem tvorby umělců tohoto kraje, i když se ve svém výtvarném snažení často ubírali rozličnými směry. A to nejen v této době.

Představme si tedy nejdůležitější osobnosti výtvarného umění Ostravska. Asi nejvýznamnější postavení, a to i v kontextu celonárodním patří Ferdiši Dušovi (1888–1958), synovi hutnického dělníka,¹⁵¹ který sice strávil značnou část svého života Praze¹⁵² a nějakou dobu též v Německu, ale vrátil se zpět, protože jej silně přitahoval východ – rodný kraj a

¹⁵⁰ Například Josefa Mánesa.

¹⁵¹ Karel Bogar, *Muž s beraní hlavou. Ferdiš Duša a Frýdlant nad Ostravicí*, Frýdlant nad Ostravicí 2009, s. 19.

¹⁵² *Ibidem*, s. 165.

Slovensko. Jeho malířské počátky patřily spíš tvorbě symbolicky orientované.¹⁵³ Nutno připomenout, že byl spoluzakladatelem spolku Koliba. Jeho dílo pozdější charakterizuje sociálně laděná tvorba. Duša se věnoval sociálnímu tématu nejen v malbě, ale tvořil i stejně orientované grafiky, které zachycují těžký život na Ostravsku. Z dřevorytů jsou to například cykly: *Chudí a ponížení* (1920), *Smutná země* (1921), *Peklo práce* (1922). V jeho grafikách se setkáváme až s „munchovsky laděným expresionismem“¹⁵⁴ - například *Periferie* [8]¹⁵⁵ nebo *Oběť* [9].¹⁵⁶ Duša zde zaujímá kritický postoj k poměrům, ve kterých žijí dělníci. Jeho tvorba vyvolává v divákovi silné citové hnutí. Dušova malba není tak silně expresivní jako jeho grafika. Zobrazuje tehdejší sociální realitu Ostravska trochu jemněji, ale přesto dostatečně úderně - například *Lanovka* (1925) [10].¹⁵⁷

Z nejznámějších umělců tohoto kraje musíme nutně připomenout také Břetislava Bartoše (1894–1926), rovněž spoluzakladatele spolku Koliba, který reflektuje neutěšené životní podmínky místních obyvatel. Setkáme se u něj až s jakousi exaltovanou patetickou heroizací motivů¹⁵⁸ - *Černá země* (1920) [11]¹⁵⁹ nebo *Vítkovice* (1921) [12].¹⁶⁰

Sociální téma se nevyhnula ani známé „ostravské čtyřce“.

¹⁵³ Jiřík - Beránek - Holý (pozn. 31), s. 26.

¹⁵⁴ Sedlář (pozn. 22), s. 116.

¹⁵⁵ Ferdiš Duša, *Periferie* (Z cyklu *Smutná země*), dřevoryt, 303x308mm, Východočeská galerie Pardubice. Fotografie převzata z publikace Jitka Boučková, *Ferdiš Duša. Sociální tvorba 20. let* (kat. výst.), Východočeská galerie Pardubice 1978, nestránkováno.

¹⁵⁶ Ferdiš Duša, *Oběť* (Z cyklu *Smutná země*), dřevoryt, 330x397mm, Východočeská galerie Pardubice, Viz ibidem.

¹⁵⁷ Ferdiš Duša, *Lanovka*, 1925, olej na plátně, 88x100cm, sign. vpravo dole: F. Duša, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O-446, Viz Jiřík - Beránek - Holý (pozn. 31), s. 64.

¹⁵⁸ Eva Trnková (pozn. 132), s. 6.

¹⁵⁹ Břetislav Bartoš, *Černá země*, 1920, olej na plátně, 147x94cm, sign. vlevo dole: B. Bartoš 1920, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O-784, Viz Jiřík - Beránek - Holý (pozn. 31), s. 23.

¹⁶⁰ Břetislav Bartoš, *Vítkovice*, 1921, olej na plátně, 130x102, sign. vlevo dole: B. Bartoš 1921, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O-905, Viz ibidem, s. 63.

Vladimír Kristin (1894–1970) byl spíše jakýmsi „portrétistou města Ostravy“. Ve dvacátých letech se orientoval spíše na městská zákoutí. Ty pak ve třicátých letech nahradily panoramatické pohledy na město.¹⁶¹ Sociální cítění tohoto umělce je z jeho díla patrné. Je zřetelné jeho citové spojení s městem a jeho obyvateli, který se ovšem na jeho obrazech objevuje jen velmi sporadicky. Maloval poměrně strohým stylem, ve snaze vyjádřit syrovou realitu města – například: *U šachty/Červený dům* (1926) [13]¹⁶² nebo *Hutě* (1927) [14].¹⁶³

Z díla malíře Bohumíra Dvorského (1902–1976) můžeme, stejně jako například u Vladimíra Kristina, cítit cézannovské vlivy¹⁶⁴ – například *Pohořílky* (1923) [15].¹⁶⁵ Dvorský byl též, jako Kristin, spíše krajinářem. Další z „ostravské čtveřice“ Jan Sládek (1906–1982) byl především scénograf. Ovšem i on se ve své tvorbě inspiroval výjevy z rodného kraje. Sbíral náměty v koloniích a na periférii města.¹⁶⁶ Jeho díla jsou prodchnuta zvláštním světlem, které jim dodává specifický účín – například *Harmonikář* (1937) [16].¹⁶⁷

Poslední člen „ostravské čtyřky“ Augustin Handzel (1896–1952), žák Stanislava Suchardy, byl ve své tvorbě částečně ovlivněn dílem Otty Gutfreunda.¹⁶⁸ Tvořil monumentální i drobné plastiky inspirované ostravským hornickým prostředím. Jeho díla se vyznačují kompaktností a zjednodušenými tvary, které dodávají jeho figurám silný produševnělý výraz-například

¹⁶¹ Jiřík – Beránek – Holý (pozn. 31), s. 36.

¹⁶² Vladimír Kristin, *U šachty/Červený dům*, 1926, olej na plátně, 75x91cm, sign. vlevo dole: V. Kristin 26, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O-669, Viz ibidem, s. 85.

¹⁶³ Vladimír Kristin, *Hutě*, 1927, olej na lepence, 23,5x23cm, sign. vlevo dole, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O-2032, Viz ibidem, s. 70.

¹⁶⁴ Trnková (pozn. 132), s. 6.

¹⁶⁵ Bohumír Dvorský, *Pohořílky*, 1933, olej na plátně, 73x100cm, sign. vpravo dole: Boh. Dvorský 33, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O-1030, Viz Jiřík – Beránek – Holý (pozn. 31), s. 83.

¹⁶⁶ Trnková (pozn. 132), s. 6.

¹⁶⁷ Jan Sládek, *Harmonikář*, 1937, olej na překližce, 61x80cm, Galerie výtvarných umění v Ostravě, Viz ibidem, s. 42.

¹⁶⁸ Ibidem, s. 30.

Dívka s cigaretou (1929) [17].¹⁶⁹ Jeho díla dodnes nesou ostravské budovy, například palác Elektra nebo Union Banka.

Důležité místo patří také malířce a grafičce Heleně Salichové (1896–1975), která byla v té době jedinou malířkou na Ostravsku. Helena Salichová se usadila v Polance,¹⁷⁰ kde se nechala inspirovat krajinou a lidovými typy příměstského venkova. Věnovala se též národopisné činnosti. V její malbě se setkáme až s jakýmsi naivizujícím poetismem. Typickým příkladem tohoto poetismu je například obraz *Cesta přes Polanku* (1926) [18]¹⁷¹ nebo *Přívoz v noci* (1926) [19].¹⁷²

Mezi nejznámější umělce tohoto kraje patří bezesporu také Vilém Wünsche (1900–1983), žák profesora Maxe Švabinského.¹⁷³ Maloval náměty z venkovského a také hornického prostředí. Wünsche realisticky studoval skutečnost a snaží se také o vystižení psychologie svých postav. Pro dramatizaci výjevů používal výrazného šerosvitu. Drama z jeho obrazů je reálné a dodává jeho figurám životný výraz, nenadsazuje. Příkladem mohou být třeba jeho *Vozači* (1943) [20].¹⁷⁴

Z mladší generace ostravských výtvarníků je nutno zmínit malíře a sochaře Jindřicha Wielguse (1910–1998), jehož tvorba byla zdatně ovlivněna dílem Constantina Meuniera, a který se také věnoval hlavně tématům z hornického prostředí.

Své místo mezi těmito nejvýznamnějšími jmény má samozřejmě také Valentin Držkovic (1888–1969), který je považován za jednoho ze zakladatelů sociální malby v ostravském regionu.

¹⁶⁹ Augustin Handzel, *Dívka s cigaretou*, 1929, bronz, výška 41cm, sign.: A. Handzel 1929, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. Pl-169, Viz ibidem, s. 71.

¹⁷⁰ Hýl (pozn. 7), s. 37.

¹⁷¹ Helena Salichová, *Cesta přes Polanku*, 1926, (technické údaje neuvedeny), Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O-535, Viz Jiřík - Beránek - Holý (pozn. 31), s. 64.

¹⁷² Helena Salichová, *Přívoz v noci*, 1926, (technické údaje neuvedeny), Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O-1418, Viz ibidem, s. 65.

¹⁷³ Hýl (pozn. 7), s. 33.

¹⁷⁴ Vilém Wünsche, *Vozači*, 1943, olej na plátně, 70x100cm, sign. vpravo dole: V. Wünsche, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O-1437, Viz ibidem, s. 92.

7 Valentin Držkovic a české sociální malířství

Jak už bylo řečeno dříve - Valentin Držkovic patří k zakladatelům sociálního malířství na Ostravsku a také je jednou z nejvýznamnějších uměleckých osobností tohoto regionu. Rodný kraj spolu s jeho lidem byl Držkovicovou celoživotní inspirací.

Jeho tvorba ovšem nezahrnuje jen sociální téma. Držkovic je také autorem krajin a nábožensko-symbolicky laděných kompozic. Téma nábožensko-symbolické mělo v jeho tvorbě největší zastoupení úplně na počátku výtvarné kariéry - v době jeho vídeňských studií u profesora Rudolfa Jettmara. Ostatně Držkovic, jako absolvent bohosloveckých studií a v té době stále ještě kněz, měl k tomuto tématu přirozeně velmi blízko. K symbolismu a literárním tématům jej směřoval také jeho učitel profesor Hans Adolf Bühler během studia na Badische Landeskunstschule v Karlsruhe.

Valentin Držkovic byl už od počátku svých studií na vídeňské Akademii silně přitahován uměním starých mistrů (nejvíc jej zaujali Benátčané, dále pak Petr Pavel Rubens, Diego Vélazquez, Bartolomé Esteban Murillo ad.). Trávil mnoho časů v galeriích a obrazárnách, kde vytvářel kresebné i malířské kopie jejich děl. Jeho zájem o staré mistry neopadl ani v době, kdy měl svá studia už nějaký čas za sebou. Během svých pařížských pobytů často docházel do galerií, kde horlivě kopíroval. Věnoval se ale také studiu francouzské malby. Zaujalo jej období romantismu a realismu 19. století. Jeho pozornost upoutal zejména Eugène Delacroix. Z realistů to byli krajinář Théodore Rousseau, přední zástupce Barbizonské školy, Honoré Daumier, Constant Troyon, Gustave Courbet, Jean-Baptiste Camille Corot a také portrétista venkova Jean-François Millet.¹⁷⁵ V díle Delacroixe a Troyona jej zaujala malba zvířat, které se sám s velkou vášní oddával. Za svůj

¹⁷⁵ Svoboda (pozn. 9), s. 17-18.

život vytvořil pozoruhodný soubor maleb a grafik zvířat, které se nikdy nedočkaly příliš velkého zájmu. Ovšem autor sám si jich velmi cenil.¹⁷⁶ Držkovic se v Paříži seznámil také s impresionismem Claude Moneta, postimpresionistickými snahami Paula Gaugina, Vincenta van Gogha, Paula Cézanna a dále pak malbou Pabla Picassa a André Deraina.

Zvláště jej muselo zaujmout výtvarné vyjadřování postimpresionistů v čele s Paulem Cézannem. Jejich živá barevnost spolu s modelací tvarů, zdůrazněných výraznou nepřerušovanou linií na čas ovlivnila jeho tvorbu - nejvýrazněji v období mezi jeho prvním a druhým pařížským pobytem.

Držkovic nebyl nikdy závislý na vzorech, nikdy nemaloval v intencích nějakého směru. Vytvořil si vlastní svérázný malířský styl. Vždy zůstával věrný realistickému zobrazení. Avantgardní snahy mu po celý život zůstaly cizí.

Patrně nejvýrazněji na něj působil jeho učitel z vídeňské akademie profesor Ferdinand Schmutzer, který jej jako první upozornil na sociální téma, které už Držkovic od té doby neopustil. Z doby vídeňských studií se zachovala řada jeho vynikajících grafik - například *Žebračka* (1918-1919) [21]¹⁷⁷, *Stloukání másla* (1918-1919) [22]¹⁷⁸ nebo *Při práci (s vidlemi)* (1919-1920) [23].¹⁷⁹ Sociální grafice se tento umělec věnoval celý svůj život. Jeho grafiky dosahují těch nejvyšších kvalit. To se ovšem nedá říci o jeho malbě, kde se můžeme setkat s výkyvy v kvalitě.

V období mezi ukončením studií v Karlsruhe a prvním odjezdem do Paříže se Držkovic věnoval portrétování rodného kraje a jeho lidu. Maloval slezské typy a ukázal se jako

¹⁷⁶ Holý (pozn. 25), s. 155.

¹⁷⁷ Valentin Držkovic, *Žebračka*, 1918-1919, lept, 87x55mm, sign. vpravo dole: V. Držkovic, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. Gr 645.

¹⁷⁸ Valentin Držkovic, *Stloukání másla*, 1918-1919, lept, 155x162mm, sign.: Val. Držkovic. 18., Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. Gr 7671.

¹⁷⁹ Valentin Držkovic, *Při práci (s vidlemi)*, 1919-1920, lept, 255x255mm, sign. vpravo dole tužkou: Val. Držkovic 19., Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. Gr 7672.

nadaný portrétista. Mezi studiiemi v Karlsruhe a v Paříži namaloval například *Podobiznu pána* (1922) [24].¹⁸⁰

Nejlépe bývá hodnocena Držkovicova tvorba druhé poloviny dvacátých let - od roku 1926, kdy se vrátil ze svého prvního pařížského pobytu. V období mezi prvním a druhým pařížským pobytem (období 1926-1929) vytvořil pozoruhodný soubor děl. Jedná se o monumentální malby, které zachycují venkovské ženy při práci. V Držkovicově podání se jedná až o jakési heroiny práce. Jsou to statné myčky nádobí a sběračky brambor. Na rozměrném plátně je vždy zachycena jediná statná ženská figura. Držkovic před svým prvním odjezdem do Paříže nepoužíval takto veliké formáty - jako například u *Myčky nádobí* (1926) [25]¹⁸¹. Marie Schenková identifikovala umělcovu modelku jako Adélu, služebnou v pustkoveckém hostinci U Zlatého lva,¹⁸² kde Držkovic nějakou dobu pobýval u své sestry a jejího muže. Adéla je zde zachycena sehnutá nad škopkem, který je postaven na židli, o kterou se svými silnými rukama opírá. Je oblečena do modrých šatů s bílým páskem a bílým lemem na krátkých rukávech. Sukně jí sahá jen po kolena. Kolem hlavy má Adéla pevně ovinutý bílý šátek. Právě podle tohoto úboru můžeme bezpečně identifikovat i další dvě myčky z tohoto souboru jako Adélu.

Je zřejmé, že tento soubor děl, do kterého spadají také další dva obrazy stejného námětu: *Myčka* (1926) [26]¹⁸³ a *Myčka* (1927) [27],¹⁸⁴ dále pak *Sběračka brambor* (1927) [28]¹⁸⁵ a *Česání*

¹⁸⁰ Valentin Držkovic, *Podobizna pána*, 1922, olej na plátně, 95x75cm, sign. vlevo nahoře: VAL. DRŽKOVIC 22 POLANKA, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O 116.

¹⁸¹ Valentin Držkovic, *Myčka nádobí*, 1926, olej na plátně, 140x96,5cm, sign. vpravo nahoře: Val. Držkovic. 126, Slezské zemské muzeum v Opavě, inv. č. U 1074A.

¹⁸² Marie Schenková (pozn. 18), s. 12.

¹⁸³ Valentin Držkovic, *Myčka*, 1926, olej na plátně, 139,5x94,5cm, sign. vpravo dole: V. Držkovic 26, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O 1085.

¹⁸⁴ Valentin Držkovic, *Myčka*, 1927, olej na lepence, 39x27,5cm, sign. vlevo dole: V. Držkovic 27, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O 2034.

¹⁸⁵ Valentin Držkovic, *Sběračka brambor*, 1927, olej na plátně, 140x96cm, sign. vpravo dole: V. Držkovic 27, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O 894.

vlasů (1927) [29],¹⁸⁶ není dílem koloristy. Pozadí těchto obrazů je poměrně mělké a barevnost poněkud prostá. Autor se omezuje pouze na modř, žluté a červené okry a bělobu. Plasticity forem dosahuje Držkovic zesvětlováním nebo stupňováním sytosti jednoho barevného odstínu. Barvy jsou nanášeny v tenkých barevných vrstvách. Tvary jsou vždy ohraničeny měkkou, ale výraznou obrysovou linií. V případě *Myčky nádobí* (1926) je figura pojata nejplastičtěji. Další uvedená díla jsou o něco plošnější. Plochy těl a šatů žen jsou vyplněny téměř jednolitou barevnou plochou, která je ohraničena silnou obrysovou linií, což dodává výjevu na monumentálnosti.

Tento Držkovicův soubor maleb nám může připomenout výtvarný jazyk Honoré Daumiera, hlavně co do práce s plastickou formou a obrysovou linií. Co se týká tematiky, může se nám vybavit dílo jiného českého malíře - Rudolfa Kremličky. Jeho myčky podlahy a pradleny z počátku dvacátých let ovšem postrádají živelnost těch Držkovicových. V Kremličkově podání se jedná spíše o jakési něžné víly, na kterých není znát, že by je zmáhala těžká práce. Zaujímají půvabné elegantní pózy a působí dojmem jakoby na podlaze nebo u prádelní šňůry tančily. Typické jsou jeho *Myčky* (1919) [30]¹⁸⁷ nebo *Pradleny* (1926) [31].¹⁸⁸

Do období, kdy vznikl Držkovicův soubor ženských postav, spadá také pozoruhodné dílo, které nemá v jeho tvorbě obdoby. Jedná se o obraz *Proletáři* (1926) [32].¹⁸⁹ Nejen, že je zde zredukována barevnost na odstíny šedé, díky čemuž celý výjev

¹⁸⁶ Valentin Držkovic, *Česání vlasů*, 1927, olej na lepence 97,5x67,5cm, sign. vpravo dole, Národní galerie v Praze, Viz Schenková (pozn. 18), katalog obr. č. 12.

¹⁸⁷ Rudolf Kremlička, *Myčky*, 1919, olej na plátně, 96x83cm, Moravská galerie v Brně viz Lahoda (pozn. 42), s. 310.

¹⁸⁸ Rudolf Kremlička, *Pradleny*, 1926, olej na plátně, 90x61cm, sign. vpravo dole: R. Kremlička 1926, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O - 113.

¹⁸⁹ Valentin Držkovic, *Proletáři*, 1926, olej na lepence, 47x63cm, sign. vlevo dole: Val. Držkovic 26, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O 1270.

působí až dojmem reliéfu, ale také tvary jsou zjednodušeny až na pokraj čitelnosti a obtaženy silnou obrysovou linií. Rozeznáme zde v popředí dvě zhroucené postavy na lavičce dva stromy a v pozadí automobil. Dalo by se říct, že *Proletáři* jsou nejodvážnějším Držkovicovým počinem, který ovšem zůstal osamocen. Nejodvážnějším z toho důvodu, že Držkovic se nikdy nepoužíval tak radikální redukce barev a tvarů. Držel se vždy reality a s výrazovými prostředky příliš neexperimentoval. Tento obraz bývá řazen do skupiny sociálního umění, ovšem díky redukci tvarů i barev se z něj vytrácí naléhavost sociálně-kritického apelu. Je to nová cesta k jinému, modernějšímu pojetí malby, která řeší spíše estetické problémy a poselství obrazu odsouvá do pozadí. To bylo patrně hlavním důvodem, proč se „slezský malíř“ Držkovic této cesty nadobro zřekl.

V období mezi dvěma pařížskými pobyty vznikly také dva monumentální obrazy chudých dětí: *Děti* (1927)[33]¹⁹⁰ a *Děti* (1928)[34].¹⁹¹ Držkovic užívá větší škálu barev než u myček. Barvy jsou nanášeny hustšími pastami, což podstatně oživuje výjev. Ovšem i zde je obrazový prostor velmi mělký a obrysové linie výrazné. Mistrně zde zachytil dětskou psychologii.

Z druhé poloviny dvacátých let pochází také nejslavnější a nejvíc ceněný cyklus *Haldy*, který vznikl v době umělcova druhého pařížského pobytu. Držkovic začíná používat tlumenější barevné tóny a opouští onu prosvětlenou malbu, kterou si osvojil po prvním pařížském pobytu. Začíná malovat šťavnatějšími pastózními nánosy barev. Petr Holý tuto změnu přisuzuje faktu, že se Držkovic po příjezdu do Paříže znovu horlivě vrhnul do kopírování a studia děl starých mistrů, pod jejichž vlivem se jeho paleta proměnila.¹⁹² Styl malby se ovšem příliš nelišil od maleb myček nádobí. Velkým plátnům dominovala robustní ženská figura nebo skupina figur při

¹⁹⁰ Valentin Držkovic, *Děti*, 1927, olej na plátně, 116x109cm, sign. vlevo dole: V. Držkovic 27, Slezské zemské muzeum v Opavě, inv. č. U 1105A.

¹⁹¹ Valentin Držkovic, *Děti*, 1928, olej na plátně, 100x100cm, sign. vlevo dole: V. Držkovic 28, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O 1104.

¹⁹² Holý (pozn. 25), s. 153.

práci. Pozadí těchto obrazů je opět dosti mělké, ovšem tentokrát je tmavé a hmoty figur vystupují plasticky dopředu díky barevné modelaci. Jen obrysová linie poněkud pozbyla na výraznosti. Do tohoto souboru patří například obraz *Haldařka* (1929) [35],¹⁹³ *Odpočinek na haldách* (1929) [36],¹⁹⁴ *Hoch na Haldě* (1929) [37]¹⁹⁵ nebo *Haldy* (1930) [38].¹⁹⁶ Během druhého pařížského pobytu se Držkovic opět horlivě věnoval kresbě. Lákaly ho pařížské ulice, trhy na obrazy, okolí řeky Seiny, kde si všimal a reálně zachycoval sociální realitu velkoměsta. Z druhého pařížského pobytu pocházejí například kresby *Moulin Rouge* (1929) [39]¹⁹⁷ nebo *Pod mostem v Paříži* (1931) [40].¹⁹⁸

Cyklem *Haldy* se nejvýraznější období Držkovicovy tvorby uzavřelo. Následně - ve třicátých letech - se věnoval spíše umění portrétnímu a krajinám. Opustil monumentální styl malby a stal se ve svém výrazu umírněnějším. Petr Holý, ve svém článku o Držkovicovi a tzv. slezském fenoménu, viní ze ztráty živelnosti umělcova výrazu jeho okolí,¹⁹⁹ které se v něm naučilo vidět vzor uvědomělého Slezana, malíře rodného kraje. Nedá se tvrdit, že by Držkovicovi stouply do hlavy vavříny slávy, ale objevila se spíše jakási odpovědnost k vlastnímu kraji. Cítil tlak, který je na něj kladen, ze strany publika, kterému se snažil vyhovět. Snad také z důvodů existenčních více přistupoval k malbě obrazů (krajin a portrétů), které šly

¹⁹³ Valentin Držkovic, *Haldařka*, 1929, olej na plátně, 117x100cm, sign. vlevo dole: V. Držkovic, vpravo dole: Paris 29, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O 564.

¹⁹⁴ Valentin Držkovic, *Odpočinek na haldách*, 1929, olej na plátně, 90x117cm, sign. vlevo dole: V. Držkovic. Paris 1929, Slezské zemské muzeum v Opavě, inv. č. U 1869A.

¹⁹⁵ Valentin Držkovic, *Hoch na haldě*, 1929, olej na ?, sign. vlevo dole: V. Držkovic, vpravo dole: Paris 1929, nezvěstné dílo, Viz Svoboda - Hubert - Rohel (pozn. 9), katalog obr. č. 0.

¹⁹⁶ Valentin Držkovic, *Haldy*, 1930, olej na ?, nezvěstné dílo, Viz ibidem, katalog obr. č. 17.

¹⁹⁷ Valentin Držkovic, *Moulin Rouge*, 1929, kresba kombinovaná na papíře, 240x325mm, sign. vpravo dole tužkou: V. Držkovic 29, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. Gr 7645.

¹⁹⁸ Valentin Držkovic, *Pod mostem v Paříži*, 1931, tužka s bělobou na přírodním hnědém papíře, 246x330mm, sign. vpravo dole perem: V. Držkovic, Paris 1931, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. Gr 7689.

¹⁹⁹ Holý (pozn. 25), s. 157.

lépe na odbyt než „umounění hrdinové práce z hald“ nebo „myčky od škopků.“ Původ útlumu jeho živelnosti můžeme také spatřovat v tom, že se usadil na jednom místě se svou ženou, u které se začínala projevovat její duševní choroba. Bylo mu tak znemožněno cestování a nasávání nových inspirací a poznatků.

Od počátku čtyřicátých let dochází v tvorbě Valentina Držkovice ke změně. Tato změna se týká hlavně koloritu. Držkovic začal používat až fauvistické barevnosti. Ať už jsou to krajiny nebo figurální kompozice, vše doslova hýří barvami. Pokud vybereme mezi kompozicemi se sociální tematikou, je to případ *Slezské Madony* (1942) [41]²⁰⁰ nebo *Pasačky koz* (1945) [42].²⁰¹ Vydat se tímto směrem však nebylo příliš šťastné. Držkovic nikdy nebyl příliš dobrým koloristou. V některých případech plochy pestrých barev kladené vedle sebe tříští kompozici na drobné střípky a znejasňují výjev. Typickým příkladem toho je obraz *Konstrukční hala v Ostroji* (1953) [43].²⁰² Držkovic tuto novou barevnost používal také při malbě výjevů z psychiatrického ústavu, kde musela být kvůli své duševní poruše hospitalizována jeho žena - například *Klidná halucinace* (1960) [44].²⁰³

Držkovic se po válce také znovu vrátil k tématu hald v obraze *Na haldě* (1964) [45].²⁰⁴ Sytá žluť sukně ženy a zelená halena haldaře jsou zde v kontrastu s černí haldy a červení obzoru. Tento výjev z hald zdaleka nedosahuje tak silného výrazového účinku jako Držkovicovy obrazy z hald z druhé poloviny dvacátých let. Už tu nenajdeme ty hrdiny práce, kteří hrdě čelí svému těžkému údělu. Figury jsou zde mnohem drobnější a působí ještě naaranžovaněji. Z těchto lidí už

²⁰⁰ Valentin Držkovic, *Slezská Madona*, 1942, olej na plátně, 97x130cm, sign. vlevo dole: Val. Držkovic, v majetku obce Velká Polom.

²⁰¹ Valentin Držkovic, *Pasačka koz*, 1945, olej na plátně, 45x50cm, sign. vlevo dole: V. Držkovic 45, v majetku obce Velká Polom.

²⁰² Valentin Držkovic, *Konstrukční hala v Ostroji*, 1953, olej na plátně, 47x68cm, sign. vpravo dole: V. Držkovic 53, v majetku obce Vleká Polom.

²⁰³ Valentin Držkovic, *Klidná halucinace*, 1960, olej na plátně, 75x100cm, sign. vpravo dole: V. Držkovic 60, v majetku obce Velká Polom.

²⁰⁴ Valentin Držkovic, *Na haldě*, 1964, olej na plátně, 87x94cm, sign. vpravo dole: V. Držkovic 64, v majetku obce Velká Polom.

nemáme pocit, že jsou stíháni těžkým životním osudem, už tu není ta energie a vůle čelit útrapám, působí až apaticky.

Tvorba Valentina Držkovice je dosti svérázná - nedá se lehce zařadit do sociálního proudu dvacátých let. Držkovic nesměřuje k lyrismu jako členové Sociální skupiny, ani k patetičnosti výjevů jako například jeho krajan Břetislav Bartoš. Snad by jeho výrazovost snesla srovnání se silně výrazovými až syrově působícími grafikami jeho dalšího krajana Ferdiše Duši.

Je pravda, že v období mezi dvěma pařížskými pobyty tíhl k primitivismu, ale to bylo v době, kdy tato tendence už nebyla příliš aktuální. Hlavní aktéři jeho děl nikdy nevzbuzují soucit, tak jak tomu bylo u některých malířů počátku dvacátého století - například Vladislava Hřímálého nebo Jana Kojana. Jsou to hrdinové, kteří jsou sice poznamenáni každodenní těžkou prací, ať už v hospodářství jako pustkovecká služka Adéla nebo lidé z hald, ale přesto z nich sálá chuť k životu a k boji s těžkým osudem. Jejich osud vyvolá citové pohnutí, ovšem nikdy ne lítost. Držkovicovým pracím přidává na silném účinku také jeho drsný až rustikální malířský rukopis, který je naprosto adekvátní k zvolené tématice a skvěle podtrhuje neutěšenou atmosféru krajiny tehdejšího Ostravska.

8 Závěr

O Valentinu Držkovicovi bylo vydáno několik publikací, které se zabývaly jeho životním osudy, ovšem jen v některých případech se jedná o text historika umění, který se vyjadřuje k jeho tvorbě. Autoři těchto textů pojmají Držkovicovu tvorbu jako celek a nikdy se podrobněji nevěnují žádné její oblasti. A i když se jedná o katalog výstavy, jde vždy o stručný text, většinou biograficky zaměřený.

Tato práce je rovněž věnována Držkovicovu životu. Údaje o jeho životě jsou podloženy pečlivým studiem jeho pozůstalosti a samozřejmě také literatury biografické a katalogů výstav, ovšem narozdíl od předchozích textů, které byly Držkovicovi věnovány, se tato práce zabývá jen jednou oblastí jeho tvorby - sociální malbou, ve které vynikl a je dokonce považován za jednoho z jejích zakladatelů na Ostravsku.

Autorka představuje Držkovicovu malbu v širším kontextu českého sociálního umění. Je zde věnována pozornost tendencím, které ovlivňovaly českou výtvarnou scénu v době, kdy Držkovic tvořil svá nejvýznamnější sociálně orientovaná díla. Důraz je kladen také na prostředí, ze kterého Držkovic vyšel, tedy Ostravska, a na představení zdejších poměrů - ať už jde o sociální bídu tohoto kraje nebo o nesnáze, kterým museli místní umělci čelit a které ovlivňovaly jejich tvorbu. Prostor je zde věnován také sociálně orientované tvorbě Držkovicových současníků.

Proměny malby Valentina Držkovice v čase jsou představena na konkrétních dílech, kdy je věnována pozornost každému z nich zvlášť. Jsou tu zohledněny vlivy školení i jiné, které mohly působit na jeho výtvarný projev.

Tato práce je prvním pokusem o zpracování Držkovicovy sociální malby vůbec. Podobného zpracování by si jistě zasloužila i jeho sociální grafika nebo malba zvířat, která v jeho tvorbě zaujímá jedno z nejpřednějších míst.

9 Prameny

Obec Velká Polom - pozůstalost *Valentina Držkovice* netříděná.

Ostravské muzeum - *pozůstalost Valentina Držkovice*, netříděná.

Slezské zemské muzeum v Opavě, uměleckohistorické oddělení - *pozůstalost Valentina Držkovice*: deníky, katalogy výstav.

Seznam literatury

Seznam literatury abecedně:

Knihy:

Miloslav Baláš, *Kulturní místopis Novojičínska*, Nový Jičín, 1967.

Jan Baleka, *Miroslav Holý*, Praha 1979.

Barva uhlí. Hornictví ve výtvarném umění 1. poloviny 20. století, Ostrava 2009.

Karel Bogar, *Muž s beraní hlavou. Ferdiš Duša a Frýdlant nad Ostravicí*, Frýdlant nad Ostravicí 2009.

Josef Čapek, *Knihy o umění*, Praha 2009.

Miroslav Čech, *Valentin Držkovic*, Opava 1938.

Petr Holý, *Malíř Valentin Držkovic, jeho místo v českém umění 20. století a tzv. Slezský fenomén*, Ostrava, č. 18, 1997, s. 125-160.

PH [Petr Holý], heslo *Držkovic, Valentin*, in: Jiří Svoboda - Petr Holý et al., *Kulturněhistorická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy*, Ostrava 2005, s. 213-214.

Vladimír Hýl, *Výtvarné umění ostravského kraje*. Ostrava 1941.

Karel Jiřík - Petr Beránek - Petr Holý et al., *Výtvarní umělci severní Moravy a Slezska ve sbírkách Galerie výtvarného umění v Ostravě 1900-1950*, Ostrava 2006.

Vojtěch Lahoda, *Civilismus, primitivismus a sociální tendence v malířství dvacátých a třicátých let*, in: Vojtěch Lahoda - Mahulena Nešlehová - Marie Platovská et al., *Dějiny českého výtvarného umění 1890/1938 (IV/2)*, Praha 1998, s. 61-99.

Alfréd Lubojacký, *Jak jsem to viděl: Vzpomínky a úvahy o směrech a cílech bojů na ostravské levé frontě*, Ostrava 1976.

Moravskoslezský kraj, *Rodáci a významné Osobnosti Moravskoslezského kraje*, Ostrava 2006.

Emil Pacovský - Gustav Kořený - Edmund Wilhelm Braun et al., *Malíř Valentin Držkovic*, Opava 1928.

MaP [Marcela Pánková], heslo Sociální skupina Ho-Ho-Ko-Ko, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, Praha 1995, s. 762-763.

Jan Rohel, *Slezský malíř*, Opava 1948.

Jan Rohel, *Valentin Držkovic osmdesátiletý*, Velká Polom 1968.

Jaroslav Sedlář, Sociální umění mezi dvěma světovými válkami na Moravě, in: *Uměleckohistorický sborník*, Brno 1985, s. 99-124.

MSch [Marie Schenková], heslo Držkovic, Valentin, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, Praha 1995, s. 149.

MSch [Marie Schenková], heslo Držkovic, Valentin, in: *Bibliografický slovník Slezska a severní Moravy*, sešit 4, Opava-Ostrava 1995, s. 32-33.

Marie Schenková, *Valentin Držkovic, Josef Šrámek*, Ostrava 1979.

Fedor Soldan, *Sociální umění*, Praha 1980.

Blanka Stehlíková, *Sociální grafika žáků Švabinského školy*, Praha 1982.

Jaroslav Svoboda - Constant Hubert - Jan Rohel et al., *Valentin Držkovic (1888-1948)*, Opava 1948.

Jaroslav Svoboda, Opavské počátky malíře Valentina Držkovice, in: Drahomír Šajtar - Stanislav Králík - Jaroslav Svoboda et al., *Bohumilu Sobotíkovi k padesátinám*, Opava 1955, s. 42-45.

Jiří Šmíd, *Karel Holan*, Praha 1984.

Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, díl I., Praha 1947, s. 177.

Výtvarné centrum Chagall, *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950-1998 II*. Ostrava 1998, s. 112-113.

Bohuslav Žárský, *Malíř slezské dědiny*, Ostrava 2007.

Katalogy výstav:

Jitka Boučková, *Ferdiš Duša. Sociální tvorba 20. let* (kat. výst.), Východočeská galerie Pardubice 1978.

Edmund Wilhelm Braun, *Katalog výstavy malíře Valentina Držkovice* (kat. výst.), Zemské museum v Opavě 1933.

Eliška Davidová, *Bílovicko v díle Valentina Držkovice* (kat. výst.), Okresní vlastivědné muzeum v Bílovci 1959.

Petr Holý, *Portrétní umění Valentina Držkovice* (kat. výst.), Krajská galerie Ostrava 1956.

Constant Hubert, *Valentin Držkovic* (kat. výst.), Clam-Gallasův palác v Praze 1937.

Constant Hubert, *Valentin Držkovic* (kat. výst.), Slezské museum v Opavě 1936.

Constant Hubert, *Výstava podobizen ak. malíře Valentina Držkovice* (kat. výst.), Dům umění Moravská Ostrava 1935.

Ludmila Jůzová, *Valentin Držkovic - grafické dílo* (kat. výst.), Galerie výtvarných umění v Ostravě 1991.

Eva Klimešová, *Valentin Držkovic. Výstava k 75. narozeninám* (kat. výst.), Slezské muzeum v Opavě 1963.

Eva Klimešová, *Valentin Držkovic* (kat. výst.), Galerie zámek Hradec 1968.

David Majer, *Jařmo ideálu. Akt v díle Valentina Držkovice, Obrazy a kresby ze soukromých sbírek* (kat. výst.), Muzeum Novojičínka 2005.

Jan Rohel, *Katalog výstavy obrazů Valentina* (kat. výst.), Národní škola v Pustkovci 1949-1950.

Jan Rohel, *Portrétní umění Valentina Držkovice* (kat. výst.), Hradec u Opavy 1955.

Marie Schenková, *Valentin Držkovic ke 100. výročí narození* (kat. výst.), Slezské muzeum v Opavě 1988.

Marie Schenková, *Valentin Držkovic. Obrazy, kresby 1925-1932* (kat. výst.), Slezské muzeum v Opavě 1978.

Jaroslav Směja-Lončar, *Jubilejní výstava Valentina Držkovice* (kat. výst.), Opava 1948.

Věra Soukupová, *Sochy Karel Kotrba, Josef Maultrus obrazy* (kat. výst.), Středočeská galerie v Praze 1985.

Jaroslav Svoboda, *Ostravský kraj a lid v díle Valentina Držkovice* (kat. výst.), Zámek Hradec 1951.

Jaroslav Svoboda, *Valentin Držkovic. Jubilejní výstava k 70. narozeninám* (kat. výst.), Ostrava 1958.

Jaroslav Svoboda, *Výstava kreseb a obrazů Valentina Držkovice* (kat. výst.), Slezské museum v Opavě 1955.

Jaroslav Svoboda, *Zvířata v malbě a kresbách Valentina Držkovice* (kat. výst.), Zámek Hradec 1957.

Jaroslav Svoboda, *Kresby Valentina Držkovice* (kat. výst.), Hradec u Opavy 1964.

Drahomír Šajtar, *Kresby Valentina Držkovice* (kat. výst.), Slezský studijní ústav a slezská studijní knihovna v Opavě 1949.

Pavel Šopák, *Zmučená země: malířství ve Slezsku a na Ostravsku ve 30. a 40. letech 20. století* (kat. výst.), Slezské zemské muzeum - Památník II. světové války v Hrabyni 2009.

Eva Trnková, *Regionální umění ve sbírkách GVU v Ostravě (malba a plastika)* (kat. výst.), GVUO 1995-1996.

Eva Trnková, *Výtvarné umění Ostravska ze sbírek galerie výtvarných umění v Ostravě* (kat. výst.), GVUO 1976.

Výstava kreseb a grafiky Valentina Držkovice (kat. výst.), Slezské museum v Opavě 1957-1958.

Časopisy:

Jan Baleka, *Sociální skupina, Umění* 23, 1975, s. 70.

Karel Holan, *K tendenci současného umění, Život*, č. 4, 1924, s. 80-83.

Jaroslav Svoboda, *Dvě výtvarnická jubilea, Slezský sborník*, roč. 57, č. 1, 1959, s. 513-517.

Oldřich Šuleř, *Jeden den Valentina Držkovice, Červený květ*, č. 1, 1967, s. 47-48.

André Warnod, *Un peintre tchécoslovaque Valentin Drzkovic. Comoedia* 28. 2. 1931.

Seznam literatury chronologicky:

Knihy:

Emil Pacovský - Gustav Kořený - Edmund Wilhelm Braun et al., *Malíř Valentin Držkovic*, Opava 1928.

Miroslav Čech, *Valentin Držkovic*, Opava 1938.

Vladimír Hýl, *Výtvarné umění ostravského kraje*. Ostrava 1941.

Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, díl I., Praha 1947, s. 177.

Jan Rohel, *Slezský malíř*, Opava 1948.

Jaroslav Svoboda - Constant Hubert - Jan Rohel et al., *Valentin Držkovic (1888-1948)*, Opava 1948.

Jaroslav Svoboda, *Opavské počátky malíře Valentina Držkovice*, in: Drahomír Šajtar - Stanislav Králík - Jaroslav Svoboda et al., *Bohumilu Sobotíkovi k padesátinám*, Opava 1955, s. 42-45.

Miloslav Baláš, *Kulturní místopis Novojičína*, Nový Jičín, 1967.

Jan Rohel, *Valentin Držkovic osmdesátiletý*, Velká Polom 1968.

Alfréd Lubojacký, *Jak jsem to viděl: Vzpomínky a úvahy o směrech a cílech bojů na ostravské levé frontě*, Ostrava 1976.

Jan Baleka, *Miroslav Holý*, 1979.

Marie Schenková, *Valentin Držkovic, Josef Šrámek*, Ostrava 1979.

Fedor Soldan, *Sociální umění*, Praha 1980.

Blanka Stehlíková, *Sociální grafika žáků Švabinského školy*, Praha 1982.

Jiří Šmíd, *Karel Holan*, Praha 1984.

Jaroslav Sedlář, *Sociální umění mezi dvěma světovými válkami na Moravě*, in: *Uměleckohistorický sborník*, Brno 1985, s. 99-124.

MaP [Marcela Pánková], heslo *Sociální skupina Ho-Ho-Ko-Ko*, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, Praha 1995, s. 762-763.

MSch [Marie Schenková], heslo Držkovic, Valentin, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, Praha 1995, s. 149.

MSch [Marie Schenková], heslo Držkovic, Valentin, in: *Bibliografický slovník Slezska a severní Moravy*, sešit 4, Opava-Ostrava 1995, s. 32-33.

Petr Holý, Malíř Valentin Držkovic, jeho místo v českém umění 20. století a tzv. Slezský fenomén, *Ostrava*, č. 18, 1997, s. 125-160.

Vojtěch Lahoda, Civilismus, primitivismus a sociální tendence v malířství dvacátých a třicátých let, in: Vojtěch Lahoda - Mahulena Nešlehová - Marie Platovská et al., *Dějiny českého výtvarného umění 1890/1938 (IV/2)*, Praha 1998, s. 61-99.

Výtvarné centrum Chagall, *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950-1998 II*. Ostrava 1998, s. 112-113.

[PH] Petr Holý, heslo Držkovic, Valentin, in: Jiří Svoboda - Petr Holý et al., *Kulturněhistorická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy*, Ostrava 2005, s. 213-214.

Karel Jiřík - Petr Beránek - Petr Holý et al., *Výtvarní umělci severní Moravy a Slezska ve sbírkách Galerie výtvarného umění v Ostravě 1900-1950*, Ostrava 2006.

Moravskoslezský kraj, *Rodáci a významné Osobnosti Moravskoslezského kraje*, Ostrava 2006.

Bohuslav Žárský, *Malíř slezské dědiny*, Ostrava 2007.

Barva uhlí. Hornictví ve výtvarném umění 1. poloviny 20. století, Ostrava 2009.

Karel Bogar, *Muž s beraní hlavou. Ferdiš Duša a Frýdlant nad Ostravicí*, Frýdlant nad Ostravicí 2009.

Josef Čapek, *Knihy o umění*, Praha 2009.

Katalogy výstav:

Edmund Wilhelm Braun, *Katalog výstavy malíře Valentina Držkovice* (kat. výst.), Zemské museum v Opavě 1933.

Constant Hubert, *Výstava podobizen ak. malíře Valentina Držkovice* (kat. výst.), Dům umění Moravská Ostrava 1935.

Constant Hubert, *Valentin Držkovic* (kat. výst.), Slezské museum v Opavě 1936.

Constant Hubert, *Valentin Držkovic* (kat. výst.), Clam-Gallasův palác v Praze 1937.

Jaroslav Směja-Lončar, *Jubilejní výstava Valentina Držkovice* (katv. výst.), Opava 1948.

Drahomír Šajtar, *Kresby Valentina Držkovice* (kat. výst.), Slezský studijní ústav a slezská studijní knihovna v Opavě 1949.

Jan Rohel, *Katalog výstavy obrazů Valentina* (kat. výst.), Národní škola v Pustkovci 1949–1950.

Jaroslav Svoboda, *Ostravský kraj a lid v díle Valentina Držkovice* (kat. výst.), Zámek Hradec 1951.

Jan Rohel, *Portrétní umění Valentina Držkovice* (kat. výst.), Hradec u Opavy 1955.

Jaroslav Svoboda, *Výstava kreseb a obrazů Valentina Držkovice* (kat. výst.), Slezské museum v Opavě 1955.

Petr Holý, *Portrétní umění Valentina Držkovice* (kat. výst.), Krajská galerie Ostrava 1956.

Jaroslav Svoboda, *Zvířata v malbě a kresbách Valentina Držkovice* (kat. výst.), Zámek Hradec 1957

Výstava kreseb a grafiky Valentina Držkovice (kat. výst.), Slezské museum v Opavě 1957–1958.

Jaroslav Svoboda, *Valentin Držkovic. Jubilejní výstava k 70. narozeninám* (kat. výst.), Ostrava 1958.

Eliška Davidová, *Bílovicko v díle Valentina Držkovice* (kat. výst.), Okresní vlastivědné muzeum v Bílovci 1959.

Eva Klimešová, *Valentin Držkovic. Výstava k 75. narozeninám* (kat. výst.), Slezské muzeum v Opavě 1963.

Jaroslav Svoboda, *Kresby Valentina Držkovice* (kat. výst.), Hradec u Opavy 1964.

Eva Klimešová, *Valentin Držkovic* (kat. výst.), Galerie zámek Hradec 1968.

Eva Trnková, *Výtvarné umění Ostravska ze sbírek galerie výtvarných umění v Ostravě* (kat. výst.), GVUO 1976.

Jitka Boučková, *Ferdiš Duša. Sociální tvorba 20. let* (kat. výst.), Východočeská galerie Pardubice 1978.

Marie Schenková, *Valentin Držkovic. Obrazy, kresby 1925-1932* (kat. výst.), Slezské muzeum v Opavě 1978

Věra Soukupová, *Sochy Karel Kotrba, Josef Maultrus obrazy* (kat. výst.), Středočeská galerie v Praze 1985.

Marie Schenková, *Valentin Držkovic ke 100. výročí narození* (kat. výst.), Slezské muzeum v Opavě 1988.

Ludmila Jůzová, *Valentin Držkovic - grafické dílo* (kat. výst.), Galerie výtvarných umění v Ostravě 1991.

Eva Trnková, *Regionální umění ve sbírkách GVU v Ostravě (malba a plastika)* (kat. výst.), GVUO 1995-1996.

David Majer, *Jařmo ideálu. Akt v díle Valentina Držkovic, Obrazy a kresby ze soukromých sbírek* (kat. výst.), Muzeum Novojičínka 2005.

Pavel Šopák, *Zmučená země: malířství ve Slezsku a na Ostravsku ve 30. a 40. letech 20. století* (kat. výst.), Slezské zemské muzeum - Památník II. světové války v Hrabyni 2009.

Časopisy:

Karel Holan, *K tendenci současného umění, Život, č. 4, 1924, s. 80-83.*

André Warnod, *Un peintre tchécoslovaque Valentin Drzkovic. Comoedia 28. 2. 1931.*

Jaroslav Svoboda, *Dvě výtvarnická jubilea, Slezský sborník, roč. 57, č. 1, 1959, s. 513-517.*

Oldřich Šuleř, *Jeden den Valentina Držkovic, Červený květ, č. 1, 1967, str. 47-48.*

Jan Baleka, *Sociální skupina, Umění 23, 1975, s. 70.*

Summary

This thesis focuses on social themes in the works of the Silesian painter Valentin Držkovic (10. 2. 1888 - 27. 10. 1969), one of the most important representatives of visual arts in Ostrava region and one of the founders of the social art tradition there.

The aim of this thesis is to introduce Valentin Držkovic's social art in both the national and regional contexts. The author applies herself to the description of the social art in the Czech lands in general, accenting the 1920s period when this movement reached its peak. The author also covers the issue of the Ostrava visual arts community, introducing its prominent members and their social-themed works.

The various examples of social art show the developing process of Držkovic's works; the author also explores the possible sources of inspiration or influence that the artist could have encountered during his schooling or travels.

Seznam obrazových příloh

[1] *Valentin Držkovic*, fotografie, pozůstalost z majetku obce Velká Polom.

[2] Karel Holan, *Utonulá*, 1919, olej na plátně, 80x80cm, sign. vpravo dole, Oblastní galerie výtvarného umění v Litoměřicích. Fotografie převzata z publikace Jiří Šmíd, *Karel Holan*, Praha 1984, katalog obr. č. 13.

[3] Karel Holan, *Z pražské periferie*, 1925, olej na plátně, 45x60cm, sign. vpravo dole: K. Holan-25, Národní galerie v Praze. Fotografie převzata z publikace Jiří Šmíd, *Karel Holan*, Praha 1984, katalog obr. č. 26.

[4] Karel Holan, *Činžáky*, 1926, olej na plátně, 47x60cm, sign. vpravo dole: K. Holan-26. Fotografie převzata z publikace Jiří Šmíd, *Karel Holan*, Praha 1984, katalog obr. č. 27.

[5] Miroslav Holý, *Lavička*, 1924, olej na plátně, 95,5x104cm, Národní galerie v Praze. Fotografie převzata z publikace Jan Baleka, *Miroslav Holý*, Praha 1979, katalog obr. č. 12.

[6] Pravoslav Kotík, *Rodinné ticho*, 1922, olej na plátně, 90x116cm, Národní galerie v Praze. Fotografie převzata z publikace Vojtěch Lahoda - Mahulena Nešlehová - Marie Platovská et al., *Dějiny českého výtvarného umění 1890/1938 (IV/2)*, s. 81.

[7] Karel Kotrba, *Matka s dítětem*, 1927, sádra, výška 85cm. Východočeská galerie Pardubice. Fotografie převzata z publikace Věra Soukupová, *Sochy Karel Kotrba, Josef Maultrus obrazy (kat. výst.)*, Středočeská galerie v Praze 1985, nestránkováno.

[8] Ferdiš Duša, *Periferie* (Z cyklu *Smutná země*), dřevoryt, 303x308mm, Východočeská galerie Pardubice. Fotografie převzata z publikace Jitka Boučková, *Ferdiš Duša. Sociální tvorba 20. let* (kat. výst.), Východočeská galerie Pardubice 1978, nestránkováno.

[9] Ferdiš Duša, *Obět'* (Z cyklu *Smutná země*), dřevoryt, 330x397mm, Východočeská galerie Pardubice. Fotografie převzata z publikace Jitka Boučková, *Ferdiš Duša. Sociální tvorba 20. let* (kat. výst.), Východočeská galerie Pardubice 1978, nestránkováno.

[10] Ferdiš Duša, *Lanovka*, 1925, olej na plátně, 88x100cm, sign. vpravo dole: F. Duša, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O-446. Fotografie převzata z publikace Karel Jiřík - Petr Beránek - Petr Holý et al., *Výtvarní umělci severní Moravy a Slezska ve sbírkách Galerie výtvarného umění v Ostravě 1900-1950*, Ostrava 2006, s. 64.

[11] Břetislav Bartoš, *Černá země*, 1920, olej na plátně, 147x94cm, sign. vlevo dole: B. Bartoš 1920, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O-784. Fotografie převzata z publikace Jiřík - Petr Beránek - Petr Holý et al., *Výtvarní umělci severní Moravy a Slezska ve sbírkách Galerie výtvarného umění v Ostravě 1900-1950*, Ostrava 2006, s. 23.

[12] Břetislav Bartoš, *Vítkovice*, 1921, olej na plátně, 130x102, sign. vlevo dole: B. Bartoš 1921, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O-905. Fotografie převzata z publikace Jiřík - Petr Beránek - Petr Holý et al., *Výtvarní umělci severní Moravy a Slezska ve sbírkách Galerie výtvarného umění v Ostravě 1900-1950*, Ostrava 2006, s. 63.

[13] Vladimír Kristin, *U šachty/Červený dům*, 1926, olej na plátně, 75x91cm, sign. vlevo dole: V. Kristin 26, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O-669. Fotografie je převzata z publikace Karel Jiřík - Petr Beránek - Petr Holý et al., *Výtvarní umělci severní Moravy a Slezska ve sbírkách Galerie výtvarného umění v Ostravě 1900-1950*, Ostrava 2006, s.85.

[14] Vladimír Kristin, *Hutě*, 1927, olej na lepence, 23,5x23cm, sign. vlevo dole, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O-2032. Fotografie převzata z publikace Karel Jiřík - Petr Beránek - Petr Holý et al., *Výtvarní umělci severní Moravy a Slezska ve sbírkách Galerie výtvarného umění v Ostravě 1900-1950*, Ostrava 2006, s.70.

[15] Bohumír Dvorský, *Pohořilky*, 1933, olej na plátně, 73x100cm, sign. vpravo dole: Boh. Dvorský 33, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. 0-1030. Fotografie převzata z publikace Karel Jiřík - Petr Beránek - Petr Holý et al., *Výtvarní umělci severní Moravy a Slezska ve sbírkách Galerie výtvarného umění v Ostravě 1900-1950*, Ostrava 2006, s. 83.

[16] Jan Sládek, *Harmonikář*, 1937, olej na překližce, 61x80cm, Galerie výtvarných umění v Ostravě. Fotografie převzata z publikace Karel Jiřík - Petr Beránek - Petr Holý et al., *Výtvarní umělci severní Moravy a Slezska ve sbírkách Galerie výtvarného umění v Ostravě 1900-1950*, Ostrava 2006, s. 42.

[17] Augustin Handzel, *Dívka cigaretou*, 1929, bronz, výška 41cm, sign.: A. Handzel 1929, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. Pl-169. Fotografie převzata z publikace Karel Jiřík - Petr Beránek - Petr Holý et al., *Výtvarní umělci*

severní Moravy a Slezska ve sbírkách Galerie výtvarného umění v Ostravě 1900-1950, Ostrava 2006, s. 71.

[18] Helena Salichová, *Cesta přes Polanku*, 1926, (technické údaje neuvedeny), Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O-535. Fotografie převzata z publikace Karel Jiřík - Petr Beránek - Petr Holý et al., *Výtvarní umělci severní Moravy a Slezska ve sbírkách Galerie výtvarného umění v Ostravě 1900-1950, Ostrava 2006, s. 64.*

[19] Helena Salichová, *Přívoz v noci*, 1926, (technické údaje neuvedeny), Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O-1418. Fotografie převzata z publikace Karel Jiřík - Petr Beránek - Petr Holý et al., *Výtvarní umělci severní Moravy a Slezska ve sbírkách Galerie výtvarného umění v Ostravě 1900-1950, Ostrava 2006, s. 65.*

[20] Vilém Wünsche, *Vozači*, 1943, olej na plátně, 70x100cm, sign. vpravo dole: V. Wünsche, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O-1437. Fotografie převzata z publikace Karel Jiřík - Petr Beránek - Petr Holý et al., *Výtvarní umělci severní Moravy a Slezska ve sbírkách Galerie výtvarného umění v Ostravě 1900-1950, Ostrava 2006, s. 92.*

[21] Valentin Držkovic, *Žebračka*, 1918-1919, lept, 87x55mm, sign. vpravo dole: V. Držkovic, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. Gr 645. Foto z archivu Galerie výtvarných umění v Ostravě.

[22] Valentin Držkovic, *Stloukání másla*, 1918-1919, lept, 155x162mm, sign.: Val. Držkovic. 18., Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. Gr 7671. Foto z archivu Galerie výtvarných umění v Ostravě.

[23] Valentin Držkovic, *Při práci (s vidlemi)*, 1919-1920, lept, 255x255mm, sign. vpravo dole tužkou: Val. Držkovic 19., Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. Gr 7672. Foto z archivu Galerie výtvarných umění v Ostravě.

[24] Valentin Držkovic, *Podobizna pána*, 1922, olej na plátně, 75x95cm, sign. vlevo nahoře: VAL. DRŽKOVIC 22 POLANKA, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O 116. Foto z archivu Galerie výtvarných umění v Ostravě.

[25] Valentin Držkovic, *Myčka nádobí*, 1926, olej na plátně, 140x96,5cm, sign. vpravo nahoře: Val. Držkovic. 126, Slezské zemské muzeum v Opavě, inv. č. U 1074A. Foto: Lenka Tomečková.

[26] Valentin Držkovic, *Myčka*, 1926, olej na plátně, 139,5x94,5cm, sign. vpravo dole: V. Držkovic 26, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O 1085. Foto z archivu Galerie výtvarných umění v Ostravě.

[27] Valentin Držkovic, *Myčka*, 1927, olej na lepence, 39x27,5cm, sign. vlevo dole: V. Držkovic 27, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O 2034. Foto z archivu Galerie výtvarných umění v Ostravě.

[28] Valentin Držkovic, *Sběračka brambor*, 1927, olej na plátně, 140x96cm, sign. vpravo dole: V. Držkovic 27, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O 894. Foto z archivu Galerie výtvarných umění v Ostravě.

[29] Valentin Držkovic, *Česání vlasů*, 1927, olej na lepence 97,5x67,5cm, sign. vpravo dole, Národní galerie v Praze. Fotografie převzata z Marie Schenková, *Valentin Držkovic, Josef Šrámek*, Ostrava 1979, katalog obr. č. 12.

[30] Rudolf Kremlička, *Myčky*, 1919, olej na plátně, 96x83cm, Moravská galerie v Brně. Fotografie převzata z publikace Vojtěch Lahoda - Mahulena Nešlehová - Marie Platovská et al., *Dějiny českého výtvarného umění 1890/1938 (IV/1)*, Praha 1998, s. 310.

[31] Rudolf Kremlička, *Pradleny*, 1926, olej na plátně, 90x61cm, sign. vpravo dole: R. Kremlička 1926, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O - 113. Foto z archivu Galerie výtvarných umění v Ostravě.

[32] Valentin Držkovic, *Proletáři*, 1926, olej na lepence, 47x63cm, sign. vlevo dole: Val. Držkovic 26, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O 1270. Foto z archivu Galerie výtvarných umění v Ostravě.

[33] Valentin Držkovic, *Děti*, 1927, olej na plátně, 116x109cm, sign. vlevo dole: V. Držkovic 27, Slezské zemské muzeum v Opavě, inv. č. U 1105A. Foto: Lenka Tomečková.

[34] Valentin Držkovic, *Děti*, 1928, olej na plátně, 100x100cm, sign. vlevo dole: V. Držkovic 28, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O 1104. Foto z archivu Galerie výtvarných umění v Ostravě.

[35] Valentin Držkovic, *Haldařka*, 1929, olej na plátně, 117x100cm, sign. vlevo dole: V. Držkovic, vpravo dole: Paris 29, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. O 564. Foto z archivu Galerie výtvarných umění v Ostravě.

[36] Valentin Držkovic, *Odpočinek na hladách*, 1929, olej na plátně, 90x117cm, sign. vlevo dole: V. Držkovic. Paris 1929, Slezské zemské muzeum v Opavě, inv. č. U 1869A. Foto: Lenka Tomečková.

[37] Valentin Držkovic, *Hoch na haldě*, 1929, olej na ?, sign. vlevo dole: V. Držkovic, vpravo dole: Paris 1929, neznámé dílo. Fotografie převzata z Jaroslav Svoboda - Constant Hubert - Jan Rohel et al., *Valentin Držkovic (1888-1948)*, Opava 1948, nestránkováno - katalog obr. č. 0.

[38] Valentin Držkovic, *Haldy*, 1930, olej na ?, neznámé dílo. Fotografie převzata z Jaroslav Svoboda - Constant Hubert - Jan Rohel et al., *Valentin Držkovic (1888-1948)*, Opava 1948, katalog obr. č. 17.

[39] Valentin Držkovic, *Moulin Rouge*, 1929, kresba kombinovaná na papíře, 240x325mm, sign. vpravo dole tužkou: V. Držkovic 29, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. Gr 7645. Foto z archivu Galerie výtvarných umění v Ostravě.

[40] Valentin Držkovic, *Pod mostem v Paříži*, 1931, tužka s bělobou na přírodním hnědém papíře, 246x330mm, sign. vpravo dole perem: V. Držkovic, Paris 1931, Galerie výtvarných umění v Ostravě, inv. č. Gr 7689. Foto z archivu Galerie výtvarných umění v Ostravě.

[41] Valentin Držkovic, *Slezská Madona*, 1942, olej na plátně, 97x130cm, sign. vlevo dole: Val. Držkovic, v majetku obce Velká Polom. Foto z archivu obce Velká Polom.

[42] Valentin Držkovic, *Pasačka koz*, 1945, olej na plátně, 45x50cm, sign. vlevo dole: V. Držkovic 45, v majetku obce Velká Polom. Foto z archivu obce Velká Polom.

[43] Valentin Držkovic, *Konstrukční hala v Ostroji*, 1953, olej na plátně, 47x68cm, sign. vpravo dole: V. Držkovic 53, v majetku obce Vleká Polom. Foto: Lenka Tomečková.

[44] Valentin Držkovic, *Klidná halucinace*, 1960, olej na plátně, 75x100cm, sign. vpravo dole: V. Držkovic 60, v majetku obce Velká Polom. Foto: Lenka Tomečková.

[45] Valentin Držkovic, *Na haldě*, 1964, olej na plátně, 87x94cm, sign. vpravo dole: V. Držkovic 64, v majetku obce Velká Polom. Foto: Lenka Tomečková.

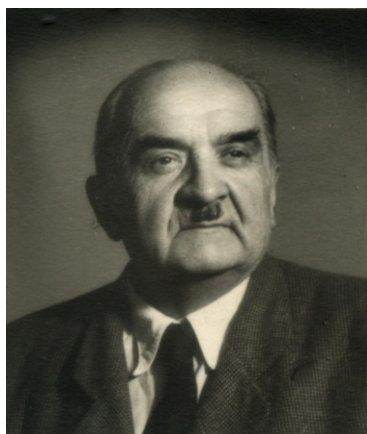
Zkratky použité v seznamu obrazových příloh:

sign. - signováno

inv. č. - inventární číslo

obr. č. - obrázek číslo

Obrazové přílohy

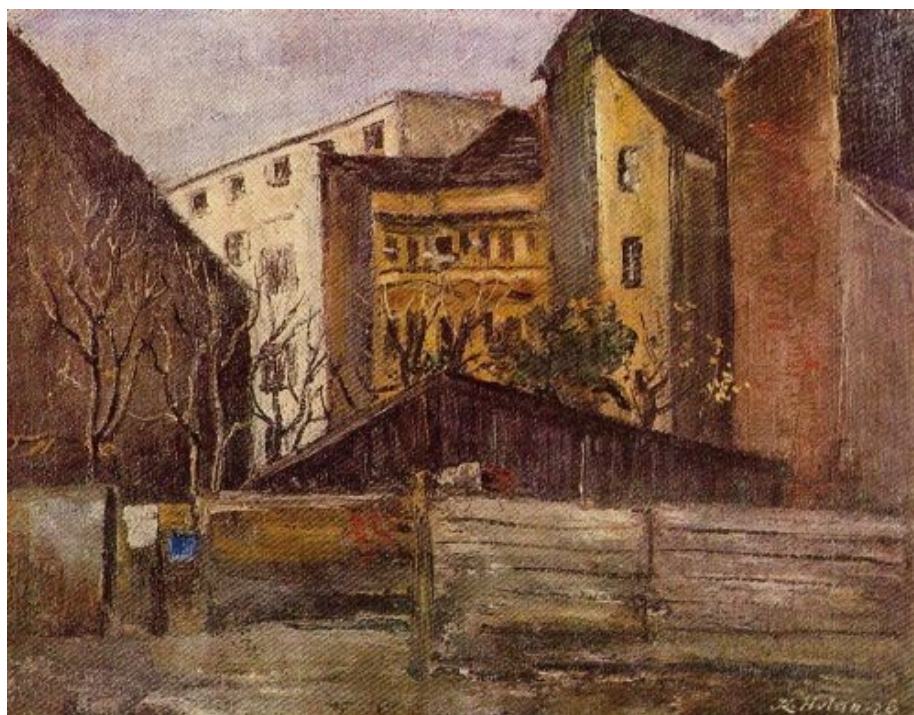
1. Valentin Držkovic (foto).

2. Karel Holan, *Utonulá*, 1919, olej na plátně, 80x80cm.

3. Karel Holan, *Z pražské periferie*, 1925, olej na plátně, 45x60cm.

4. Karel Holan, *Činžáky*, 1926, olej na plátně, 47x60cm.

5. Miroslav Holý, *Lavička*, 1924, olej na plátně, 95,5x104cm.

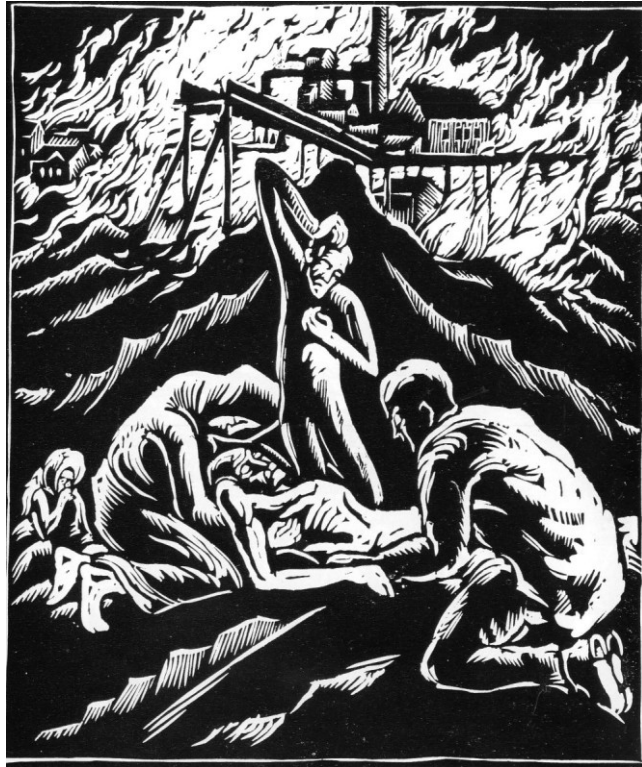
6. Pravoslav Kotík, *Rodinné ticho*, 1922, olej na plátně, 90x116cm.

7. Karel Kotrba, *Matka s dítětem*, 1927, sádra, výška 85cm.

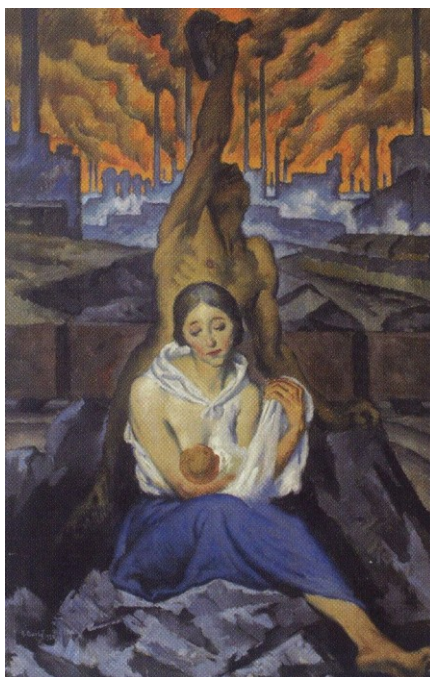
8. Ferdiš Duša, *Periferie* (Z cyklu *Smutná země*), dřevoryt, 303x308mm.

9. Ferdiš Duša, *Oběť* (Z cyklu *Smutná země*), dřevoryt, 330x397mm.

10. Ferdiš Duša, *Lanovka*, 1925, olej na plátně, 88x100cm.

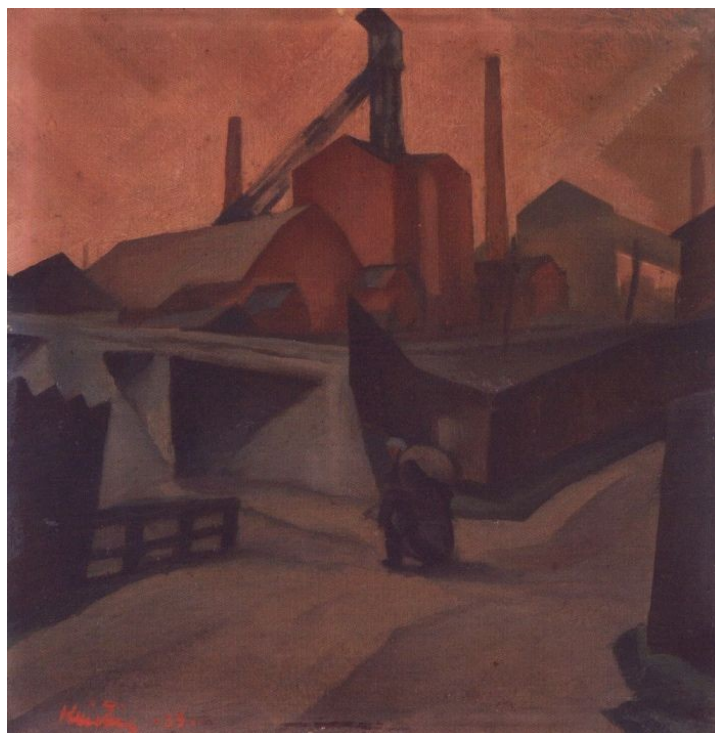
11. Břetislav Bartoš, *Černá země*, 1920, olej na plátně, 147x94cm.

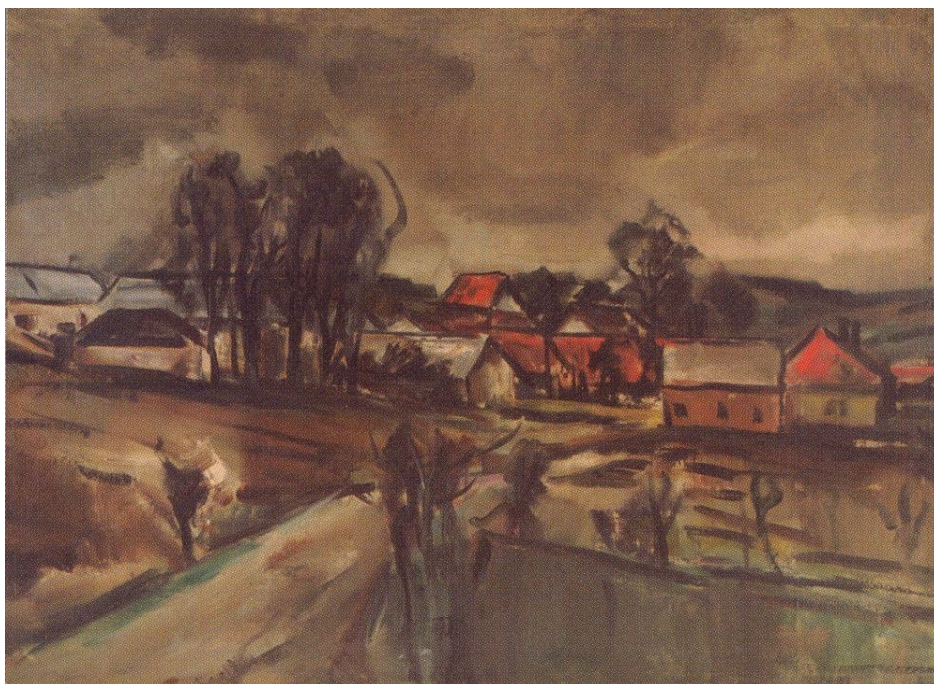
12. Břetislav Bartoš, *Vítkovice*, 1921, olej na plátně, 130x102.

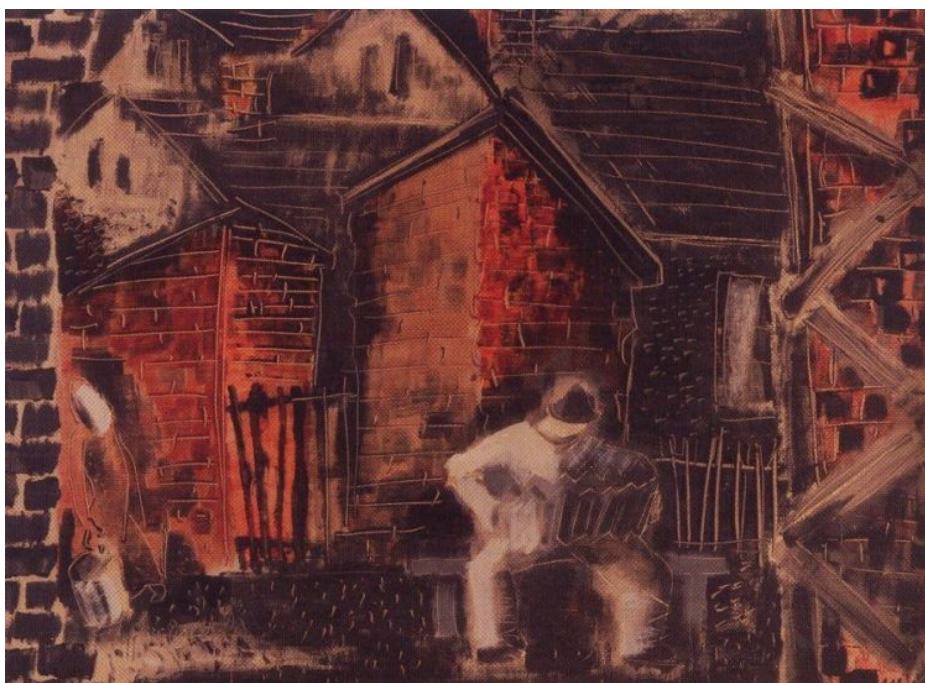
13. Vladimír Kristin, *U šachty/Červený dům*, 1926, olej na plátně, 75x91cm.

14. Vladimír Kristin, *Hutě*, 1927, olej na lepence, 23,5x23cm.

15. Bohumír Dvorský, *Pohořílky*, 1933, olej na plátně, 73x100cm.

16. Jan Sládek, *Harmonikář*, 1937, olej na překližce, 61x80cm.

17. Augustin Handzel, *Dívka cigaretou*, 1929, bronz, výška 41cm.

18. Helena Salichová, *Cesta přes Polanku*, 1926, (technické údaje neuvedeny).

19. Helena Salichová, *Přívóz v noci*, 1926, (technické údaje neuvedeny).

20. Vilém Wünsche, *Vozači*, 1943, olej na plátně, 70x100cm.

21. Valentin Držkovic, *Žebračka*, 1918-1919, lept, 87x55mm.

22. Valentin Držkovic, *Stloukání másla*, 1918-1919, lept, 155x162mm.

23. Valentin Držkovic, *Při práci (s vidlemi)*, 1919–1920, lept.

24. Valentin Držkovic, *Podobizna pána*, 1922, olej na plátně,
75x95cm.

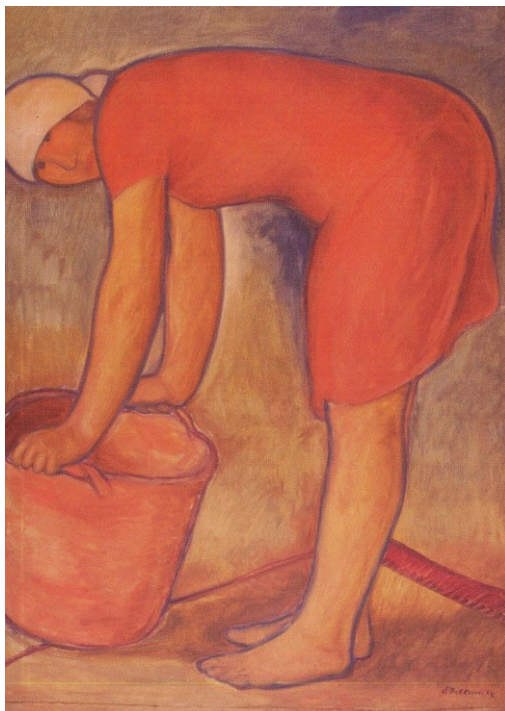
25. Valentin Držkovic, *Myčka nádobí*, 1926, olej na plátně, 140x96,5cm.

26. Valentin Držkovic, *Myčka*, 1926, olej na plátně, 139,5x94,5cm.

27. Valentin Držkovic, *Myčka*, 1927, olej na lepence, 39x27,5cm.

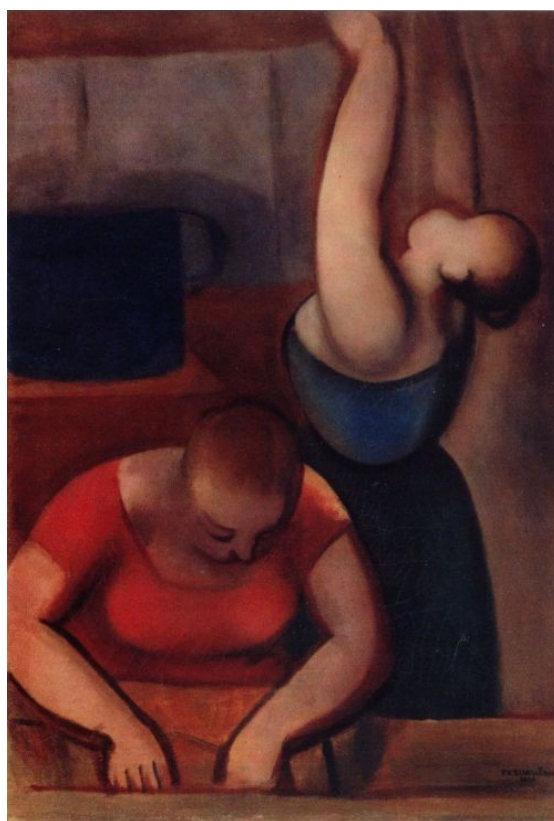
28. Valentin Držkovic, *Sběračka brambor*, 1927, olej na plátně, 140x96cm.

29. Valentin Držkovic, *Česání vlasů*, 1927, olej na lepence 97,5x67,5cm.

30. Rudolf Kremlička, *Myčky*, 1919, olej na plátně, 96x83cm.

31. Rudolf Kremlička, *Pradleny*, 1926, olej na plátně, 90x61cm.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Lenka Tomečková
Katedra:	Dějiny umění
Vedoucí práce:	Doc. PaedDr. Alena Kavčáková, Dr.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Valentin Držkovic (1888-1969) a české sociální malířství
Název v angličtině:	Valentin Držkovic (1888-1969) and Czech social painting
Anotace práce:	Tato diplomní práce se zmaňuje na sociální tematiku v díle slezského malíře Valentina Držkovice. Cílem práce je představení sociální malby Valentina Držkovice v kontextu celonárodním i krajevém.
Klíčová slova:	Valentin Držkovic, české sociální umění, sociální malířství, Ostravsko, 20. léta
Anotace v angličtině:	This dissertation focuses on social themes in the works of the Silesian painter Valentin Držkovic. The aim of this thesis is to introduce Valentin Držkovic's social art in both the national and regional contexts.
Klíčová slova v angličtině:	Valentin Držkovic, Czech social art, Czech social painting, Ostrava region, 1920s period
Přílohy vázané v práci:	Obrazová příloha 17 stran.
Počet titulů použité literatury:	61
Rozsah práce:	81 stran, 104 080 znaků.